

Z
A
N
N
T
E
E
N

Algemeen Tweemaandelijks Tijdschrift
voor Volkskunde
Orgaan van de Koninklijke Bond
der Oostvlaamse Volkskundigen
en van de Dienst voor
Volkskundige Opzoekingen

42 * Jaargang
Nr. 1 - 1967
Januari - februari
Prijs per nr. 35 F

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V.
GENT

Verkrijgbaar op het sekretariaat, Oscar de Gruyterstraat 36, Gent en op de bibliotheek : Kraanlei 41, Gent.

1. **Oostvlaamse Zanten**, nog voorradig tot zolang de voorraad strekt : 15^e, 19^e jg., 21^e tot en met 31^e jg., 33^e tot en met 39^e jg. tegen 150 F per jaargang. Van de jgg. 1-19 zijn nog enkele losse nummers beschikbaar tegen 50 F per nummer; van de latere jgg. tegen 35 F per nummer. Jaarboek 1945 (jg. 20) van de **Bond der Oostvlaamse Folkloristen**. Prijs : 150 F (leden 100 F). Inhoudstafel op Oostvlaamse Zanten (Jg. I-Jg. XXV), door F. VAN ES. Prijs : 50 F (leden 30 F). Idem II (Jg. XXVI-Jg. XXXV); door F. VAN ES. Prijs : 40 F (leden 25 F).
2. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs : 25 F (leden 15 F).
3. **Survivances du Passé**, door A. MARINUS (8 p.). Prijs : 12 F (leden 8 F).
4. **Zur Entwicklungsgeschichte des Bauernhauses mit durchgezapften Ankerbalken**, door J. SCHEPERS (10 p.). Prijs : 15 F (leden 10 F).
5. **Register op Gabr. Celis : Volkskundige Kalender voor het Vlaamse Land**, door Prof. F. M. OLBRECHTS. Prijs : 40 F (leden 24 F).
6. **Bijdrage tot de volkskunde van Moerzeke**, door J. LAUREYS (50 p.). Prijs : 50 F (leden 32 F).
7. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs : 40 F (leden 24 F).
8. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile ANDELHOF. Prijs : 25 F (leden 15 F).
9. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamse Volksziel**, door Advocaat Jos. VERMEULEN. Prijs : 80 F (leden 50 F).
10. **Waasch Sagenboek**, door F. VAN ES. Prijs : 100 F (leden 60 F).
11. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. ANDELHOF. Prijs : 25 F (leden 15 F).
12. **Folklore en Onderwijs**, door L. HOSTE. Prijs : 12 F (leden 8 F).
13. **August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. DE COSTER. Prijs : 25 F (leden 15 F).
14. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. VAN ES. Prijs : 25 F (leden 15 F).
15. **De Wetterse Reuzen**, door Lic. M. DAEM. Prijs : 25 F (leden 15 F).
16. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr. G. DE MEYER. Prijs : 25 F (leden 15 F).
17. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. LIEVEVROUW-COOPMAN. Prijs : 25 F (leden 15 F).
18. **Spelen mijner Jeugd**, door L. LIEVEVROUW. Prijs : 60 F (leden 35 F).
19. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. BROECKHOVE. Prijs : 65 F (leden 40 F).
20. **Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land**, door M. BROECKHOVE. Prijs : 230 F (leden 140 F).
21. **Doods-, Begrafenis- en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde**, door J. PIETERS. Prijs : 90 F (leden 55 F).
22. **Het Volksleven te Wieze. 1900-1950**, door J. VAN HAVER. Prijs : 100 F (leden 60 F).
23. **Het Hospies der Kinderen Alijn of Alynsgodshuis te Gent**, door E. LUYCKX-FONCKE (met talrijke ill.). Prijs : 40 F (leden 25 F).
24. **De Rivaliteit tussen Aalst en Dendermonde**, door H. VAN HESE. Prijs : 125 F (leden 80 F).
25. **De folklore van de Hop in Vlaams-België, vroeger en nu**, door Cl. VANHOUCKE. Prijs : 160 F (leden 100 F).
26. **Vrolijke Doodsbrieven vol humor en gal**, door R. VAN DER LINDEN en G. SIMONS (avec un résumé en français) 42 blz. Prijs : 55 F (leden 35 F).
27. **Duiventorens in Oost-Vlaanderen**, door O. S. DEPRAET. 1966, 58 blz. (rijk geïllustreerd). Prijs : 65 F (leden 40 F).
28. **Ernest Van den Driessche. Schilder van ons Volksleven**, door R. VAN DER LINDEN. 1967, 32 blz. (rijk geïllustreerd, avec un résumé en français). Prijs : 60 F (leden 36 F).

Elk bedrag vooraf storten op postrekening nr. 969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent. UITVERKOCHT zijn op dit ogenblik : **Herdenkingsalbum Alf. De Cock — Het Stroodekkersbedrijf** door Cl. Trefois — **Lodewijk De Vriese, Biobibliographische studie — De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois — **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois — **De Tinnepotgieterij te Gent**, door J. Boes — **Galerij van Gentsche Typen**, door E. Andelhof — **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es en anderen — **Devotie tot de Heilige Donatus**, door M. Broeckhove — **Sint-Kristoffel. Legenden. Verering. Verspreiding**, door R. van der Linden — **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevr. L. Bataille-Hiel — **Leerknappen in de kunstambachten te Gent 14^e en 15^e eeuw**, door M. Daem.

Lidmaatschap **Bond Oostvl. Volkskundigen**. Jaarlijkse bijdrage gewoon lid : 150 F; familiekaart : 50 F per gezinslid; buitenland : 175 F; beschermend lid 300 F; steunend lid 500 F. **Abonnement op Oostvlaamse Zanten** : voor niet-leden (bibl., instellingen, verenigingen, enz.) : 175 F per jaargang. P.R. 969.46 Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent.

OOSTVLAAMSCH E ZANTEN

ALGEMEEN TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE
 ORGAAN VAN DE KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE
 VOLKSKUNDIGEN EN VAN ZIJN DIENST VOOR
 VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN

Redaktiesecretaris : Lic. Renaat van der Linden, Godveerdegemstraat 15, Zottegem.

Redakteleden : Lic. Marcel Daem, Dr. René Haeseryn, Maurits Broeckhove.

Ruil en Recensiedienst : Dr. Haeseryn, Bibliotheek, Kraanlei 41, Gent.

Secretariaat van de Bond : Maurits Broeckhove, Oscar de Gruyterstraat 36, Gent

Alle stortingen op postrekening nr. 969.46, Bond Oostvlaamse Volkskundigen, Gent.

INHOUDSTAFEL.

Lic. MARCEL DAEM : Kroniek van de Studie van het Volksverhaal III . 2
 O. DEPRAET : Hanegevecht, een volksspel 6

Zoeken en Zanten

Knesselare — Grenspaal gestolen. M. Daem 11
 Gent — Landbouw, tuinbouw en veeteelt in 1824. O. Depraet 11
 Verpachting van plaetsen voor Zomerfoor. O. Depraet 11
 Gent — Studentenfolklore. Verkoop St.-Barbaracollege. M.D. 12
 St.-Kruis-Winkel — Een honderdjarige. J. Clauwaert 13
 Mere en Genk (Limburg) — Paardenommegangen. R.v.d.L. 14

Boekbespreking

Theo Segers, Zottegem, Poort der Vlaamse Ardennen - Egmontstede.
 M. Broeckhove 14

DIENST VOOR VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN

Lic. RENAAT VAN DER LINDEN : Ernest Van den Driessche,
 Schilder van ons Volksleven 15

Oostvlaamse Zanten wordt uitgegeven met steun van v.z.w.
 Noordstarfonds, Gent.

KRONIEK VAN DE STUDIE VAN HET VOLKSVERHAAL III⁽¹⁾

(HONGAARSE SPROOKJES)

In onze kroniek van de studie van het volksverhaal gaat onze bijzondere aandacht naar een merkwaardig boek van Prof. G. ORTUTAY, *Ungarische Volksmärchen*; Steingrüben Verlag Stuttgart, 361 blz., 1962.

Een vroegere bijdrage heeft de auteur voorgesteld⁽²⁾.

Gyula Ortutay werd in 1910 geboren. Thans is hij hoogleraar aan de Universiteit te Budapest waar hij het vak volkskunde doceert. Zeer bekend als etnoloog, bekleedde Prof. Dr. G. Ortutay gedurende de jaren 1947 tot 1952 het ambt van Minister van Nationale Opvoeding.

Het doel van de volkskunde plaatst Dr. G. Ortutay in het kader van een Marxistische-Lenitische ideologie, die — naar zijn opvatting — alle volkeren en alle landen tot eenheid moet brengen.

In het Voorwoord (blz. 2-22) van *Ungarische Volksmärchen* wordt de lezer ingeleid met de betekenisvolle zin : « Sprookjes zijn er om verteld te worden, en niet om gelezen te worden ». De auteur belicht de sprookjesverhalen van uit een heel andere gezichtshoek, nl. het standpunt van de sprookjesverteller. Deze visie verdient wel de aandacht voor de toekomst, omdat de mens zelf er zeer nauw bij betrokken wordt.

In het sprookjesonderzoek wordt thans meer aandacht besteed aan de kunst van het vertellen. In zijn woord vooraf legt de auteur de nadruk op de romantische sfeer waarin het sprookje verteld en beleefd wordt. Alleen echte vertellers zijn ertoe in staat de band te smeden tussen vertellers en luisteraars. Zo komt het, dat er ook rivaliteit ontstaat tussen de vertellers; ze willen de aandacht blijven boeien door nieuwe vondsten en nemen hiervoor hun toevlucht tot varianten.

Zeer karakteristiek voor het Hongaarse sprookje is de specialisatie van de verteller. De ene vertelt uitsluitend lichte grappen of goeie moppen; terwijl de andere verteller niets anders dan godsdienstige sprookjes en toversprookjes op zijn repertoire heeft. De luisteraars worden door de verteller in het verhaal betrokken. Zijn verhaal wordt doorvlochten met zinspelingen op een der toehoorders. Kortom, het verhaal groeit uit tot een praktische toepassing van de volksspreuk : « Wie het schoentje past, trekt het aan! »

Als professor en als lid van de Hongaarse Akademie voor Wetenschappen was Dr. G. Ortutay wel de goed geplaatste persoon om een uitgebreid onderzoek

1) Kroniek van de studie van het volksverhaal, I, *Oostvl. Zanten*, 39e jg (1964), p. 2-7; II, 40ste jg (1965), p. 191-199.

2) G. ORTUTAY, *Kleine ungarische Volkskunde*, 1963. 230 blz. in *Oostvl. Zanten*. 40ste jg (1965), blz. 250-251.

te weiden aan het sociale aspekt van de Hongaarse sprookjesverteller. De jongste onderzoekingen hebben uitgewezen dat de beste vertellers nog te vinden zijn onder de minstbedeelden uit de maatschappij. In Hongarije vindt men deze economisch zwakken onder de armste boerenbevolking. In het landbouwproletariaat leeft en bloeit nog het Hongaarse sprookje. Daar vindt men dé beste vertellers. Het Hongaarse sprookje vertoont geen verstarde vorm zoals vele westerse sprookjes. Bij het overleveren en het voortvertellen voelt de verteller zich niet gebonden aan de vroegere zinsbouw noch aan de sprookjesconstructie.

Een ander kenmerk van het Hongaarse sprookje is de dramatische manier van voordragen en de dramatische constructie van het sprookje. De Russische sprookjes hebben die eigenschap gemeen met het Hongaarse verhaal. Bijkomstigheden worden uitvoerig uitgesponnen in dialectvorm; beschrijvende en bindende teksten vallen bijna weg. Het echte gebeuren wordt bijna uitsluitend in een dialogovorm gegoten.

Ook de kleurrijkheid is een eigen kenmerk. Ze maakt de kracht uit van een aanschouwelijke voorstelling die spreekt tot de zintuigen en tot de verbeelding van de luisteraar.

Als etnoloog besteedt Dr. J. Ortutay zijn biezondere aandacht aan de sociale rol die het sprookje vervult bij monde van de verteller. Door zijn verhaal wordt hij de tolk van het volk. Hoe groter de onderdrukking was van de Hongaarse boeren en hoe onverbiddeijker hun lot, des te meer werd in het sprookje de nadruk gelegd op de sociale wanverhoudingen. De wig tussen de klasse van de rijken en die der armen is oorzaak van bestendige spanning in het maatschappelijke leven. Door middel van het sprookje werd deze ongelijkheid onder de mensen blijvend in herinnering gebracht.

Het Hongaarse sprookje heeft zijn kleurrijkheid en rijkdom te danken aan de geografische ligging van het land zelf. Hongarije is een grensgebied, gelegen tussen het Oost- en het Westeuropese sprookjesgebied. In sprookjes vindt men de spiegel van de Hongaarse geschiedenis en van het Hongaarse volk.

Na deze inleidende beschouwingen over de kenmerken van de verteller en van zijn sprookjes, verhaalt Dr. Ortutay 34 sprookjes (blz. 23-361). Ze werden uit het Hongaars vertaald door Mirza Schüching en Geza Engl.

Bij het lezen van deze sprookjes dachten we meermaals terug aan de inleidende woorden : « Sprookjes zijn er om verteld te worden, en niet om gelezen te worden ». En om onze lezers in staat te stellen zich een idee te vormen over inhoud en vorm van het Hongaarse sprookje, hebben we uit de schat van 34 sprookjes eentje uitgekozen waarvan het thema ook bij ons bekend is. In het boek draagt dit sprookje de titel « Wie zwei Männer den Schäfer den Esel stahlen » (blz. 321-322). In onze Nederlandstalige vertaling uit het Duits hebben we gepoogd een Oostvlaamse verteltrant te benaderen. In de mate van het mogelijke hebben we het standpunt van Dr. Ortutay pogen te benaderen door recht te laten wedervaren aan de Oostvlaamse verteller.

Hoe twee mannen den ezel van de schaper stalen

Daar was ne keer een schaper die mee zijnen ezel op weg was naar de markt. Hij hield dien ezel vast mee een zeel in zijn hand.

En almeteens kwamen van uit den anderen kant twee mannen afgestoken.

Ene van hen zei :

« We gaan de schaper zijnen ezel stelen! »

En den anderen zei daarop :

« Hoe zoude gij dat kunnen? Ziede niet dat hij zijnen ezel vasthoudt. »

« Dat geeft niet. Hedde gij nog niet gezien dat den enen ezel naar den anderen ezel niet ommekijkt! »

« 't Is juist dat, dat we moeten hebben! Luister. Ik zal den ezel losmaken, en gij, gij trekt er mee van onder langs den anderen kant. »

De man die dat gezegd had kwam stillekens tot bij den ezel. Hij trok 't zeel van over den ezel zijnen kop en stak dan zijn eigen hoofd in dat strop.

Dat was nog maar juist gebeurd of daar kwam de tweede man een stapje dichter. Hij nam den ezel en schoot er zich mee van onder langs den anderen kant.

En als de dief met den ezel uit 't zicht was van de schaper, bleef de vent die aan 't zeel gebonden was, staan. Hij begon aan 't zeel te trekken en te sleuren tot wanneer de schaper omkeek. En verschieten dat die schaper deed! Hij zag dat hij genen ezel meer had, maar dat het ne vent was die aan de koord hing.

De schaper vroeg :

« Hoe zijde gij in mijn zeel terecht gekomen? »

En de andere zei :

« Hoe dat ik in uw zeel terecht gekomen ben? Zeven jaar geleden heeft mijn moeder mij in een ezel omgetoverd. Die zeven jaar zijn nu om. En daarmee ben ik weer mens geworden. »

En de schaper zei :

« Ast zo is zoals ge zegt, dan en moogde ge gerust weer bij uw moeder naar huis gaan. Met u kan ik niets meer doen. »

Zo gezeid, zo gedaan. En de dief trok er van onder. Maar hij ging direkt naar de plaats waar zijn maat met den ezel gevlucht was.

Als er nu een hele tijd verlopen was achter die historie, ging diezelfde man met diezelfde gestolen ezel naar de markt. En 't wilde lukken, de schaper was ook op diezelfde markt; want hij moest nen anderen ezel kopen.

En almeteens ziet hij daar zijnen vroegeren ezel weer op de markt staan. Hij stapt er naar toe en fluistert in zijn oor :

« Heeft uw moeder u misschien weer betoverd? »

Den echten ezel schudde zijnen kop. En de schaper zei :
« Ge schudt van neen met uwen kop. Hewel, ik wil u niet meer! 'k Heb ene keer
geld aan U verloren. 't Was de eerste keer, maar 't is ook de laatste keer. »

Fijnproevers in sprookjes vinden ongetwijfeld hun gading in het sprookjesboek.

Na de voorstelling van de auteur G. Ortutay en de resultaten van zijn onderzoek, willen we er even op wijzen dat de studie van de Hongaarse sprookjes reeds wetenschappelijk ter hand genomen werd door H. Honti⁽³⁾ en Stith Thompson⁽⁴⁾. In het inventariseren van Hongaarse sprookjes hebben de namen van H. Honti, J. Berze Nagy, Agnes Kovacs⁽⁵⁾ en van Prof. G. Ortutay een gunstige weerklank. Ongetwijfeld zou *Ungarische Volksmärchen* aan betekenis gewonnen hebben, indien Prof. G. Ortutay een internationaal classificeringsnummer vermeld had bij elk sprookje. Bij vorsers zijn deze indexen zeer belangrijk met het oog op vergelijkende studie. Zulks neemt niet weg, dat we de waarde van het boek ten zeerste appreciëren. De lektuur ervan is leerzaam en aangenaam zowel voor leken als voor vorsers. Prettige illustraties van Imre Reiner verhogen het typografisch uitzicht.

De bibliografie over de studie van het volksverhaal is een belangrijk boek rijker geworden.

M. DAEM

3) H. HONTI, Verzeichnis der publizierten ungarischen Volksmärchen. FF. Communications, published by the Folklore Fellows, Helsinki, LXXXI.

4) STITH THOMPSON, The types of the folktale, 2d revision, FFC nr 3, Helsinki, blz. 11.

5) STITH THOMPSON. *ibidem*, blz. 543-544.

HANENGEVECHT, EEN VOLKSSPEL.

Als u de titel leest denk maar niet dadelijk aan wreedaardigheid. De Engelsen evenals de Vlamingen hebben vroeger veel belang gesteld in de hanengevechten. Er bestond in ons land daarentrent een zekere vrijheid, want in de oude kranten werd verslag uitgebracht over « Interstedelijke kampen ».

Dit volksvermaak, als men het zo mag noemen, is in België sedert al ettelijke jaren verboden, alhoewel er nog vele aanhangers van dit volkssport te vinden zijn. Weinige jaren terug, werden de hanengevechten sterk beoefend in Noord-Frankrijk, namelijk in de omstreken van Tourcoing, Rou-

baix en Rijsel (Lille). Een reglementboekje werd uitgegeven en verspreid onder de « Coqueleux »⁽¹⁾ door de « Fédération des Coqueleux du Nord et Pas de Calais » onder de titel van « Règlement officiel des Combats de Coqs, adopté par la Commission spéciale du Bureau Fédéral dans sa séance du 18 octobre 1950 ».

Dit reglement bevat niet min dan 35 artikels voor de inwendige orde, 17 artikels voor de gevechtsregels, 12 artikels omtrent de gevechtswegering of ontvluchting en 15 artikels voor de kampen per haangewicht. Het artikel 1 bepaald uitdrukkelijk : Vertrouwen, eerbied, tucht en hoffelijkheid tegenover de scheidsrechters. We kunnen er aan toevoegen dat de reglementering met s.rengheid is opgesteld.

De Franse Nationale Vergadering keurde in 1964, als ik me niet vergis, een wettekst goed waarin alle gevechten tussen dieren — en meer in het bijzonder de hanengevechten — verboden zijn.

Er zijn voor- en tegenstanders van de beteugeling der hanengevechten. Tot de laatstgenoemde categorie behoren vooreerst de dierenvrienden en niet minder de maatschappijen voor dierenbescherming. De voorstanders laten een heel andere klok horen, zij vormen een wereldje op zichzelf. Waarom, zo zeggen ze, misgunt men de kleine zijn verzetje; het is een spel of een sport zoals elke andere. Toegegeven dat het er tijdens een hanengevecht nogal warm toegaat, doch zoals bij vele sporten wordt vaak weekhartigheid en sentimentaliteit vergeten. Men moet die liefhebbers niet doen doorgaan als bloeddorstige wreedaards die opkomen om bloed te zien vloeien en de eene haan de andere te zien afslachten. Men ziet er

(1) kwekers van vechthanen.

niet de grond van de wreedheid in, maar wel de uitwerking van een natuurlijke vechtlustige ingeborenheid van die hanen, en die door de mensen als vermaak of sport wordt aangewend.

De bezitters of de «armeurs»⁽²⁾ van de vechthanen zijn er van overtuigd dat het in hun aard ligt, volgens de natuurwet, elkaar te lijf te gaan en het recht van de sterkste moet zegevieren. De voorstanders en de supporters van het hanengevecht spreken er met gloed en entoesiasme over. Het wordt door hen aangezien als een spel, een ontspanning volgens bepaalde regels en tevens als wedstrijd. Doch die gevechten vormen evenwel geen schouwspel voor weekhartige toeschouwers.

Vechthanen kweken blijkt een specialiteit te zijn, maar de fokkers ervan hebben meestal weinig met de gevechten te zien. Zij trachten alleen maar forsige, agressieve exemplaren voort te brengen met het meeste uithoudingsvermogen en die vechten tot der dood. Zij verhuren of verkopen hun fokprodukten soms tegen goed betaalde prijzen. De opfok vergt speciale zorgen en een bijzondere voeding: broodkruim, harde eieren, ook kaas en melkpastei, veelal met toevoeging van vlees-sap of vers bloed. Andere voedingsingrediënten worden ook aangewend, doch deze behoren tot de geheimpjes van de onderscheiden kwekers.

De algemene structuur van de haan, zijn vechtlustige blik, zijn sterk gebouwde poten, zijn brede goedgevelesde en gespierde, doch niet te vooruitspringende borst, zijn brede schouders zijn evenveel kwaliteiten die men van een goede vechthaan vergt.

De vechtlust en de vechtvaardigheid wordt met een zekere kennis vastgesteld. De jonge hanen samen opgekweekt lopen meestal als «onnozele bloedjes» dooreen, alhoewel er zich bij 3 maanden reeds nu en dan schermutselingen durven voordoen. Tussen 6 en 8 maanden begint de vechtdrift zich te openbaren en gebeuren er wel enkele bloedige slagen; dit is het teken om tot de scheiding over te gaan. De subjekten die het best geschikt zijn tot vechten worden uitgekozen — specialistenwerk — en worden individueel afgezonderd. De afscheiding of afzondering geschiedt door de hanen individueel in parketten onder te brengen, zonder dat ze elkaar kunnen zien noch genaken. De uitbesteding geschiedt ook bij hoenderhouders of bij kleine boerkens. Deze voedstervaders zijn meestal voorstanders van het spel.

De kam en de lellen worden weggesneden en na 6 à 7 weken is de genezing voltrokken. Zulks geeft aan de toekomstige kampers een min of meer strijd lustig uitzicht. Aan ±10 maanden worden ze als vechtvaardig beschouwd en moeten ze de eerste proef afleggen. Een lederen omhulsel wordt over de nog wassende natuursporen getrokken vooraleer ze in de «ring» worden geplaatst om enkele slagen onder elkaar te doen. Deze test met een duurtijd van 3 à 5 minuten moet uitmaken indien de kandidaten kampers goede harde en snelle slagen op de borst kunnen toebrengen en recht op de poten blijven staan. De exemplaren die tekenen van schrik vertonen, niet snel genoeg een agressieve houding aannemen of zij die het wagen de plaat te poetsen, worden veelal onverbiddelijk ter plaats de nek

(2) Frans volkswoord voor diegenen die hanen zetten voor het gevecht.

Sluitstuk dat wordt gedrukt tegen de poot en wordt geschoven over het overblijvend gedeelte van het afgezaagd natuurlijk spoor (stompje).

Passtuk met een spoor in hard staal. Lengte van spoor = 51 mm.

Sluitstuk en passtuk samengevoegd.

Lederen bevestigingsband om het geheel rond de poot te binden met een met teer doordrenkt touwtje.

omgewrongen of komen in het meshokje terecht. Aan 18 maanden worden de natuursporen ingekort, aldus stompjes vormend om er de stalen sporen over te schuiven. Terloops weze aangestipt dat de stalen sporen vroeger gemaakt werden uit speciaal getemperd staal of ook uit een afgetakeld kanonloop, uit de oorlog 1914-18, en die van goede kwaliteit was. De spoor moet zeer hard zijn, onbreekbaar en mag niet plooiën. De spoor bestaat uit de naald vakkundig gesoldeerd goed op het midden van een buisvormige dille en het leder. De naald zal op gans de lengte rond zijn en recht, zonder de minste kromming.

Komen we nu tot de eigenlijke kamp. De ring of de arena⁽³⁾ bestaat uit een getraliede ruimte met afgeronde hoeken, van 2,50 m breedte bij 4,50 m lengte. Het traliewerk heeft een hoogte van 0,80 à 1,00 m. Op elk der smalste zijden is een smal deurtje. De grond is bedekt met een oud vloertapijt, de onderkant naar buiten gekeerd, om te beletten dat de hanen zouden uitglijden. Deze installatie is op een verhoog geplaatst — net als een boksring — met langs beide zijden een trapje van 4 à 5 treden die toegang geeft tot de deurtjes.

De jury bestaat uit een tijdopnemer, twee scheidsrechters en soms een opper-rechter. De tijdopnemer en een scheidsrechter nemen plaats langs de ene zijde, de andere scheidsrechter langs de andere kant. Rondom de arena zitten of staan de toeschouwers. De hanen worden gewapend (gespoord) enkele minuten vóór het gevecht. De stalen sporen hebben een officiële lengte van maximum 51 mm. De buisvormige dille zal een maximum lengte hebben van 22 mm met een kleine afwijking volgens de bouw van de poten der hanen. Het gemonteerd wapen mag de 81 mm niet overschrijden, gemeten vanaf de poot tot aan het uiteinde van de naald. Bij het gebruik van een naald die de lengte van 51 mm overschrijdt, zelfs tot 1/20e mm zal de armeur beboet en de kamp uitgesteld worden tot de laatste partij. Bij herhaling verliest de « armeur » het spel zonder vechten.

De wapens (sporen) worden over de stomp van de natuurspoot geschoven met een weinig wol daartussen om de poot goed dicht aan te kunnen sluiten.

Daarover komt het leder dat rond de poot wordt gedraaid en vastgesnoerd met in pek gedrenkte touwjes. De sporenlengte wordt streng gecontroleerd.

Het spel of kamp wordt door de tijdopnemer aangekondigd. Na het presenteren van de hanen aan de jury en het nazicht der sporen gaan de « armeurs » onmiddellijk elk naar hun kant, ze laten de hanen los en sluiten de deur. De strijd is begonnen! De hanen lopen of vliegen snel tegen elkaar op. Soms gebeurt een zeer korte aanschouwing of een schijnbeweging tot de aanval. De vechters hebben zich aan weinig spelregels te onderwerpen. Voor de « armeurs » en de supporters is het voornamelijk van tel dat de vechters er duchtig op los kloppen met bek en vleugels, maar vooral met de poten, want een goede vechthaan moet zijn sporen, die trouwens zijn gevaarlijkste wapens uitmaken, goed weten te gebruiken. Het gevecht loopt gewoonlijk over 10 soms 12 minuten. Elke haan in de arena losgelaten behoort aan de jury en wordt aangezien als strijdend. Indien een van beide het gevecht weigert, is de kamp nul, maar de « armeur » zal een boete betalen. Indien een haan uit de ring vliegt zal hij door zijn « armeur » terug in de arena worden gebracht langs de tegenovergestelde kant waar de tegenstrever zich bevindt. De derde maal zal de haan aangezien worden als het gevecht weigerend en zal een boete worden toegepast. De haan die gedurende drie minuten blijft liggen, wordt als verloren beschouwd.

(3) Ik ben er niet in gelukt een paar foto's te verkrijgen van een arena. Evenwel verschen in « De Autotoerist » 21/4-1966 blz. 475 een afbeelding van een hanengevecht, op doek gebracht door kunstschilder Emiel Claus. Op het merkwaardig schilderij waarop de Waregemse notabelen uit die tijd vereeuwigd zijn, staan twee hanen in eindgevecht afgebeeld. Het thema « Hanengevecht » werd ook geschilderd door Ernest Van den Driessche, schilder van ons volksleven. Zie Oostvl. Zanten 37^e jg (1962), blz. 212.

De overwinnaar moet blijven srechtstaan. Als rechtstaande wordt aangezien, dat de haan volledig op de poten rechtstaat. In het reglementboekje staat een graphische voorstelling van min of meer liggende stand tegenover de goed rechtstaande houding. De haan die tegen de dood worstelt en sprongen maakt, wordt niet als rechtstaande beschouwd. Wanneer de kamp nagenoeg zijn maximum duur bereikt, zal de 7e minuut aangekondigd worden en na dezes verloop worden de twee laatste minuten als tussenpos gerekend. Vanaf de 8e minuut dus mogen de vechters zich beurtelings neerleggen en weder oprichten. De haan die aan de 10e minuut het laatst blijft staan is winnaar. Drie minuten zonder vechten is de nog rechtsstaande haan winnaar. Indien de beide hanen zich neerleggen, dan wordt diegene die het laatst rechtstond winnaar verklaard. Staan beide kampers aan de 10e of de 12e minuut recht, dan is het match nul.

Het eerste gevecht geëindigd wordt de ring klaargemaakt voor het tweede, het derde, enz. tot uitputting van het programma.

Laat b.v. een der tegenstrevers een schreeuw, die meestal een uiting van schrik betekent, is zulks een oneer voor de « arneur » of de eigenaar. Vandaar dat het dier vaak geen tijd wordt gelaten om over zijn schrik heen te komen; het wordt ter plaats geslacht of krijgt hoogstens respijt tot bij de thuiskomst. Een normale of gemiddelde gevechtduur bepalen is niet mogelijk. Zulks hangt af van de geduchtheid, de doeltreffendheid der slagen en het uithoudingsvermogen. Een treffer in de hartstreek kan na enkele seconden vechten fataal zijn.

De winnaars hebben gewoonlijk een rust van 4 weken en meer nodig, doch vele kamphanen vechten slechts eenmaal. Bijna na elke partij blijven er de helft dood of zijn ze verminkt.

Soms dragen de kamphanen een specifieke naam zoals de stier, de bek, de bult, enz.

Het « spel » op zich zelf gaat over twee onderscheiden vormen : ten eerste, per partij of per groep; ten tweede, de individuele kamp hetzij 1-1 of soms 2-2.

De « partie » bestaat uit een zagezegde uitdaging of weddenschap tussen een « arneur » of eigenaar die voor een bepaalde « mise » of inzet tegen een andere uitkomt met b.v. 10 hanen; zij dus 9 voor de grote « mise » en een voor « plezier ». Om de « partie » te winnen moet men met 5 hanen zegevieren. De « mise » of inleg varieert van spel tot spel en is meestal niet onbeduidend. De mise voor « plezier » is minder belangrijk. De soms onderlinge weddenschappen laten we liefst ter zijde. De individuele kamp insgelijks met « mise », is haan tegen haan of soms 2 tegen 2.

Ondanks alles zijn de hanengevechten een ontspanningsmiddel geweest van de volksklasse. Zij zijn officieel verboden; en andere niet min gruwelijke spelen of sporten met rijkelijker vermaak mogen blijven voortbestaan, zo meent de « kleine man ». Tot besluit wil ik er aan toevoegen dat onderhavig verhoog enkel als verhaal van een der verdwenen volksspelen of folkloristisch gebeuren is bedoeld en niet als pro noch als contra is te beschouwen.

O. DEPRAET

Nota Reductie. — Voor Aanvullende Bibliografie verwijzen we naar het boek van Fred. GERMONPREZ, *Hanen en Kraaienpoten*, cf. Bockbespreking Oostvl. Zanten. 37^e jg. (1962) blz. 206-208.

ZOEKEN EN ZANTEN

KNESSELARE. — GRENSPAAL GESTOLEN

In de jongste maanden genoten ontvreemdingen van antikiteiten de publieke belangstelling omwille van de stoutmoedigheid waarmede te werk gegaan werd.

Niet enkel religieuze voorwerpen werden er gestolen te Gent in de H. Kerstkerk, te Doornik in de St.-Bricius- en St.-Jacobskerk te Herne o.a. een 16de eeuws Kruisbeeld, maar ook Manneken-Pis te Brussel werd van zijn voetstuk gehaald en is totnogtoe nog altijd bij de vermiste personen geclasseerd.

In de landelijke gemeente Knesselare werd op 15 aug. 1966 geconstateerd alsdat de historische grenspaal verdwenen was. Dit merkwaardig monument dateert van het jaar 1792 en was een uitzonderlijke bezienswaardigheid uit de streek.

Om zich een idee te geven van de deskundigheid waarmede de diefstal gepleegd werd, willen we aanstippen dat de grenspaal ongeveer 200 kg woog, één meter lang was en voor de helft in de grond zat.

Cliché « Het Volk »

Was deze ontvreemding een grap of een diefstal? Niemand kan voor 't ogenblik een antwoord geven op de gestelde vraag. In beide gevallen, kennen we maar één woord om deze ontvreemding te betitelen, nl. heemschennis.

M. DAEM

GENT. — LANDBOUW. TUINBOUW EN VEETEELT IN 1824

De 31e tentoonstelling van bloemen en planten in de pronk-zaele van de koninglyke maetschappye van landbouw- en kruyd-kunde binnen deze stad, is sedert den 29 laestleden begonst, en zal heden en morgen noch voor het public openstaen.

De zelve maetschappye heeft in haere jaerlyksche zittinge van den 29. naer gehoort te hebben de heeren commissarissen op het aenwyzen van de verscheyde aenmoedigings-pryzen, by programma van het jaer 1825 gemeld, eenen zilveren eerpenning geschonken aen den landbouwer-hovenier GILBERT van den BROEKE, tot loon van moed en gedaene arbeyd op een land buyten de muide-poorte gelegen, hetwelk hy eerst tot vrucht en groenselhof heeft gebragt.

Eenen zilveren eerpenning is insgelyks geschonken aen FRANCIS du BOIS, hovenier van den heer graeve D'hane de Steenhuyse, tot Leeuwergem; welken in het district van Aelst best in zyns meesters belangen den queek van lustplanten, boomen en heesters, vruchtboomen en legumen heeft beneerstigt.

De heeren leden, commissarissen van deze beyde commissiën, hebben de goude zak-horloge aangewezen aen den heer landbouwer JACOBUS STEYAERT, tot Evergem, queeker-eygenaer van de schoonste en best-gevormde merrie, tot verbetering van den peirden-teelt in onze provincie, ten jaermerkt gebragt den 12 mey laestleden buyten de antwerpse poorte van Gend.

De goude zak-horlogie voor de best-bequaemste koey, tot den schoonen teelt, is op deze jaermerkt toegewezen aen den heer landbouwer BERNARDUS VEREEK.E, van de zelve commune.

VERPACHTING VAN PLAETSEN VOOR DE ZOMERFOOR⁽¹⁾

Het bestuur der Godshuyzen in Gend, zal maendag 12 july 1824, ten dry uren naer middag. in de Byloke, openbaerlyk verpachten de plaetsen tot het stellen der kraemen voor de Zomer-foire, welke aldaer zal gehouden worden van den eersten tot den 14 augusti toekomende. De conditien goedgekeurd door het magistraet, zyn te lezen in het secretariaet der gezeyde administratie.

Zanten genoteerd uit de *Gazette van Gend*, nr. 1309 van Donderdag 1 Juli 1824.

O. DEPRAET

GENT. — Studentenfolklore

Verkoop St.-Barbaracollege

Een studentengrap die ongetwijfeld bij vele Gentenaars de indruk gaf waarheid te zijn, dateert van mei 1966. We hadden de gelegenheid een persoonlijk interview af te nemen van één der promotors en uitvoerders van volgende studentengrap.

Op een schone morgen van de maand mei hingen er in het St.-Barbaracollege en in de stad grote plakbrieven die deden denken aan een grote venditie. Alles had er de schijn van echt te zijn; formaat, kleur en schikking van de brief waren een vertrouwd beeld. Hierop werd aangekondigd dat de oude en nieuwe gebouwen van het College openbaar zouden verkocht worden, wegens faillissement van de paters Jezuïeten. Naam van notaris, verkoopdag en datum van toewijs prijken in grote letters en cijfers op de aankondiging. Enkele goedgegelovigen schijnen op deze noodtoestand te hebben gereageerd en boden spontaan hun financiële steun (zonder intrest) aan de paters en aan 't College in nood. Ook de pers maakte ruimschoots gewag van deze studentengrap en publiceerde de inhoud van deze fameuze plakbrief⁽²⁾.

Traditiegetrouw hebben de humaniorastudenten hun afscheid willen vieren op een spectaculaire manier die getuigenis aflegt van humor en originaliteit bij onze jeugd.

Wellicht rijst dan ook bij U de vraag op: « Is dit alles rustig kunnen gebeuren zonder sancties »? We vernamen dat het plakken van deze brieven n'et ongemerkt gebeurde voor het wakend oog van de politie. Gelukkig voor onze studenten stonden de handhavers der openbare orde edelmoedig begrijpend tegenover de op heterdaad betrapte studenten. Ook de overheid van het College nam een begrijpende houding aan en gebaarde niet de zoutkorrel te smaken in de zoete grap van haar studenten. Gelukkig voor onze studenten zijn er nog overheden d'e vatbaar zijn voor gezonde studentenfolklore, zodat de continuïteit in de toekomst gewaarborgd blijft.

M. DAEM.

1) Over deze zomerfoor verscheen een bijdrage in Oostvl. Zanten, 36^e jg. (1961), *De Gentse Aardenpotbakkers*, blz. 123-135.

2) Een exemplaar ervan berust in de Bibliotheek, Kraanlei, 41.

Op 2 oktober 1966 vierde St. Kruis-Winkel (Gent) de honderdjarige Franciscus Van Waes, in de volksmond Cies genoemd. Deze enige gebeurtenis voor de gemeente was een kans om bepaalde volkskundige aspecten waar te nemen. De ziel van de volksmens weerspiegelde zich in tal van opschriften aan huizen en in de feeststoet.

Het begon in het begin van de Albert De Smetstraat (voorheen Groenstraat) met :

« Honderd jaar voor Cies
en vandaag niemand vies ».

Aan de woning van de eeuweling A. De Smetstraat 33 was een feesthoog opgericht met het opschrift :

« Moge God onze eeuweling nog vele jaren
In dit huis en de straat bewaren ».

Elders werden spreuken en wensen in bloementooi ten toon gespreid o.a. : « 100 jaar », « Leve Cies » enz.

In een herberg was een spreuk aangebracht : « Oud en jong van elders en hier, maak maar plezier ». Voor de danstent waar 's avonds de benen duchtig werden uitgestoken, las men : « Danst hier met zwier en drinkt veel van ons lekker bier ».

De feeststoet evokeerde beelden uit zijn rijkge vulde leven, waar o.a. het sociaal werk een ruime plaats innam. Deze feeststoet is het resultaat geweest van een innige samenwerking tussen gemeente en de buurtschap. Met bescheiden middelen werd een prachtresultaat behaald. De teksten voor ieder tafereel gaven de luim weer van de man uit de straat :

« Zijn plechtige kommunie deed hij nog te voet
en volgens d'oude mode met grote strik en hoed ».

Tot in 1913 werkte Franciscus in de suikerfabriek van Withouck te Zelzate. Seizoenarbeiders met de traditionele halsdoek en pet deden dit landelijke tafereel opnieuw beleven en twee volkse opschriften zorgden voor de kommentaar :

« Dat hij nog steeds gezond is als een blik
dankt hij aan zijn werk in de suikerfabriek »
« Als hij genoeg had van in het suiker te roeren
begon hij met het boeren ».

Hij nam tot zijn 75 jaar zijn boerentaak waar op de eigen boerderij. De wijk Terdonk zond een wagen, want tot voor enkele jaren ging Cies er geregeld zijn kaartje leggen. « Terdonk viert Cies, en zijn van de leute niet vies » — was hun huldeblijk.

De loting werd eveneens beleefd in een pittige groep, waar het gebruik werd weergegeven, dat de moeders uit die tijd hun zoon een konijnenstaart in de broekzak stopten, opdat ze een goed nummer zouden trekken. Een vorm van volksgeloof !

Tot vóór enkele jaren was St.-Kruis-Winkel een vredig dorp, waar de invloed van de grootstad de zalige rust niet stoorde. Sinds de industrialisatie op het voorplan kwam, werd deze gemeente bij de kanaalzone betrokken en bij de stad Gent ingelijfd. De realiteit moet worden aanvaard en het wordt hoogtij dat de volkskundige inventaris van de kanaalzonegemeenten wordt opgemaakt. Zo is het veer aan de Moerevaart een stuk levend volksleven.

Waar vroeger de landbouwer vredig zijn paard voor zich uit joeg, hoort men thans het geronk van bull-dozers en het gedreun van hamers en boormachines.

J. Clauwaert

MERE EN GENK (LIMBURG). — Paardenommegangen voor de eerste maal

Paardenommegangen horen volgens sommige zwartkijkers tot het verleden. Op twee plaatsen noteren we een vertrekpunt.

Te Mere op 14 augustus 1966. Tachtig ruiters trokken door de velden, van kapel tot kapele; daarna zegende E.H. pastoor hen nabij de kerk. De ruiters kregen een bedevaartvaantje. Mere bevindt zich in een gebied, waar reeds een hele reeks paardenommegangen bestaan: Lede, Vlierzele, Burst, Zonnegem.

Te Genk greep voor de eerste maal een zegening van paarden plaats op 23 oktober te 11 u 30 op het plein van de St.-Martinuskerk. Het geschiedde op initiatief van de Genker Ruitersklub. Na de plechtigheid heeft het college van burgemeester en schepenen de ruiters ontvangen op de parking van de brandweer naast het gemeentehuis. De ruiters trokken nadien in optocht terug naar het domein « Kattevenia » en verreden er in de loop van de namiddag een rally te paard.

De Genkse ruitersklub biedt in de manege Kattevenia de liefhebbers kans de paardesport aan te leren en te beoefenen. Daar bestaat een overdekte manege; men kan er kleine shetlandse paardjes berijden.

R.v.d.L.

BOEKBESPREKING.

Theo SEGERS, **Zottegem, Poort der Vlaamse Ardennen-Egmontstede**, brochure n° 59, van de Vlaamse Toeristische Biblioteek; uitgave V.T.B. Sint-Jakobsmarkt 45, Antwerpen (1966), 16 blz., geïllustreerd. Prijs 13 F (14 F indien over de post moet worden toegezonden). Abonnement op de Vlaamse Toeristische Biblioteek 130 F op een reeks van twaalf opeenvolgende afleveringen.

Schr., griffier te Zottegem, medelid van de Bond, hangt ons een vrij volledig beeld op van de Egmontstede. Na een woordje geschiedenis volgt het verhaal van de ontwikkeling van deze landelijke gemeente in de 19e eeuw tot belangrijk centrum (vredegerecht, allerhande nijverheden, talrijke verbindingen per spoor en op de weg, technische scholen, enz.).

Het zal op 5 juni 1968 vierhonderd jaar geleden zijn dat graaf Lamoraal van Egmont met zijn vriend, de graaf van Hoorne, te Brussel weid onthoofd op last van de Spaanse hertog van Alva.

Een hoofdstuk is gewijd aan de martelaarsfiguur van Egmont: zijn leven, het verhaal van het tot stand komen van zijn gedenkteken te Zottegem en insgelijks merkwaardig is, wat er met de stoffelijke over-

blijfsels van de graaf en van zijn echtgenote, gravin Sabina van Beieren († te Antwerpen op 19-7-1573), verder geschiedde tot ze te Zottegem in een praalgraf onder de hoofdkerk werden bijgezet.

Als merkwaardigheden citeert schr. de kerk en het kasteel van Egmont, dat meer en meer wordt gerestaureerd en reeds een museum voor oudheidkunde, geschiedenis en volkskunde herbergt, verder het stadhuis dat een museum voor schone kunsten bevat. Er zijn dan nog de kapel van Deinsbeke, de moderne H. Hartkerk op Bevegemwijk, enz., om niet te vergeten de aanhaling van enkele wandelingen in de buitengewoon schilderachtige natuur die Zottegem omgeeft.

Alleszins een gids die aan allen wordt aanbevolen.

M. BROECKHOVE.

Ernest Van den Driessche

Schilder van ons volksleven

Lic. Renaat van der Linden

Inleiding

Omstreeks 1910 verkreeg een nieuwe term burgerrecht in het taaleigen van de schilderkunst nl. « naïef ». De ontdekking van de zogenaamde doeanier Henri Rousseau (Laval 1844 - Parijs 1910) en zijn spektakulaire intrede in de wereld van de artiesten te Parijs vormden daartoe de aanleiding. In 1912 greep de eerste retrospectieve tentoonstelling van zijn werken plaats en een befaamd criticus Adolphe Tabaraut die studies gepubliceerd had o.a. over Edouard Manet (Parijs 1832-1883) en Maurice Utrillo (Parijs 1883) schreef: « Het was om gek te worden van het lachen. Men vraagt zich af of dat vertoon een grap betekent, ofwel of de geest van sommige mensen zo ontredderd is, dat ze dit ernstig kunnen opnemen ». In het begin van onze eeuw kon een auteur zich dat permitteren, maar vooraanstaande persoonlijkheden, als de letterkundige Guillaume Apollinaire (Rome 1880 - Parijs 1918) baanbreker van het poëtisch surrealisme, de befaamde Pablo Picasso (Malaga 1881) en de verzamelaar Wilhelm Uhde (1874 - Parijs 1947) die het eerste boek over Rousseau schreef, hadden hem reeds onder hun bescherming genomen. Een kwart eeuw nadien was de naam en faam van de naïeve artiest definitief gevestigd. Adolphe Tabaraut erkende de roem en de waarde van de « goddelijke kommis ». De wind was aan 't keren. Henri Rousseau was een genie, een unicum, zonder voorgangers en nakomelingen. In en door hem zou deze kunst verschijnen; met en na hem zou deze kunst verdwijnen. Aldus wilden velen het voorstellen. In 1937 belandde de Slangenbezweerster van Rousseau in het Louvre.

In hetzelfde jaar had de merkwaardige eerste officiële expositie van de naïeve kunst in de Franse hoofdstad plaats. De tentoonstelling verhuisde in 1938 naar New York. Men voegde er een hele reeks reeds beroemde Amerikaanse naïeven aan toe. Londen kwam hetzelfde jaar aan de beurt en dan volgden Amsterdam, Bern, Dortmund, enz, enz.

Joegoslavië had een bijzonder museum voor zijn eigen naïeven uit de grond gestampt. Zonder overdrijving kan men verklaren, dat sinds 1937 de naïeve kunst officieel in de wereld was binnengetreden. Ze was vertegenwoordigd in de tentoonstelling « 50 jaar moderne kunst » in de Expo te Brussel in 1958. Tegelijk brengt het gemeentelijk Casino van Knokke « Les peintres naïfs du douanier Rousseau à nos jours ». Omtrent een halve eeuw na de eerste retrospectieve tentoonstelling van

Henri Rousseau in Parijs beleefden we daar een soort hoogtepunt. Twee grote tentoonstellingen waren op hetzelfde ogenblik aan dezelfde richting gewijd. Het nationaal museum voor moderne kunst bracht in oktober 1964 « Le monde des naïfs » en de galerij Charpentier toonde « Primitifs d'aujourd'hui ». De eerste groep, die in de loop van de zomer '64 reeds tentoongesteld was in het gemeentelijk museum Boymans-van Beuningen te Rotterdam, vertegenwoordigde zeventien landen met negenenvijftig schilders en drie beeldhouwers. Het betrof dus een internationale expositie in regel. De tweede groep omvatte een waardevolle keuze van de zogenaamde zondagsschilders, Fransen in hoofdzaak thans nog in leven. Het is gevaarlijk namen aan te halen, omdat men langdradig wordt en omdat dit geen waarde oplevert op zichzelf. Degenen die daarin belang stellen, hoeven slechts de katalogen te raadplegen.

Het staat voor de voorstanders en tegenstrevers als een paal boven water, dat Henri Rousseau geen unicum is geweest, maar een voorman en voorpost, een nieuwe naam en groepering die in de wereld van de schilderkunst is binnengeloodst. In Amerika heeft men de vertegenwoordigers daarvan tot in het midden van de achttiende eeuw achterhaald : « Primitive painters in America » (1750-1950).

Ernest Van den Driessche uit Eine-Oudenaarde treedt naar voren als een van onze knapste, zo niet als de knapste vertegenwoordiger in deze wondere wereld.

Van Gogh in de Hemel

Sinterklaas te Paard

1.

Voor de meeste mensen verglijdt het leven langs vaste banen. Zij worden ambtenaar, kantoorklerk, handelaar, leraar, dokter, landbouwer, politieagent en dies meer. Over het algemeen blijven ze binnen de lijnen van hun vak en tak. Tussen koperen nagelkoppen ligt hun weg. Ze lopen tussen de massa. Bij het oversteken gaan ze nooit de eersten, maar ook nooit de laatsten.

Wat deze mensen als talenten meekregen van moeder natuur blijft onvermeerderd. Wat de schepper hun meegaf en leende, schenken ze op het einde van hun leven terug zonder interest. Bij velen komen de talenten niet tot ontwikkeling en sterft de boom vóór de bloei- en oogsttijd. Anderen gooien de talenten gewoonweg over boord, vermits de cultuur moet wijken voor het monopolie van economische welstand.

Voor Ernest Van den Driessche is deze regel helemaal niet toepasselijk. Hij hoort niet bij diegenen die hun talenten renteloos investeerden of verloochenden in een economische welvaartmaatschappij. Zijn talrijke talenten heeft hij uitbundig laten bloeien en hij heeft ze weergegeven in ontelbare doeken en tekeningen. Hij groeide uit tot een edel man, een goed echtgenoot en familievader, een volkskunstenaar, een schilder. Al deze factoren vormen in zijn persoon een onafscheidbaar geheel. Het aspect van zijn rijk kunstenaarschap valt niet te begrijpen en te verklaren zonder hem te kennen en te doorgronden als de volksmens met een kunstenaarsziel.

2.

Zijn vader was een kleermaker te Eine, de gemeente die sinds 1965 opgenomen is in het kader van Groot-Oudenaarde. Ernest is daar geboren op kerstdag 1894. Zijn vader droeg drie namen, « Witje Sévies » en « Karelkie » omdat ze daar vele woorden op een i-klank laten eindigen, en « Charlouis ». Op de eenzelveheidskaart stond Charles-Louis. Louis leidde tot de vervorming « Witje » en « Sévies » verwees naar grootvader die Jozef heette.

« Karelkie » weerklonk in plaats van Charles en de laatste titel bleef voor de Brusselaars, voor de familie uit de hoofdstad die zei « Charlouis ». Op die wijze

Blinde Toni

staat het vast, dat we de vader niet bij de eersten de besten mogen rekenen. Hij speelde meester-kleermaker in het geboortehuis van Nestor de Tière, een man die gedichten en toneelwerken schreef.⁽¹⁾ Het werk verliep niet met de jacht en gejaagdheid van onze tijd. Witje Sévies maakte twee kostuums in een week en kreeg achttien frank per kostuum. Als de klanten betaalden op het einde van de week, was het kermis de zondagmorgen, want dan lagen er witte boterhammen op de tafel en voor tien cents kaas; 's namiddags kwam dan een literke bier. Ernest groeide op in een periode, toen ze in vele gezinnen 's zondags vochten om te weten wie de kom mocht uitlikken waarin moeder de rijstpap had gaar en klaar gemaakt.

Zijn moeder Odile Peeters stamde uit de herberg « In den Engel » en dat betekent een garantie op zichzelf. Zij was als moeder en als echtgenote een engel. In het gezin kwamen er acht kinderen. Ernest was het zesde.

Voor velen verglijdt het leven langs vaste banen, schreven we. Voor Ernest niet. Hoe draait en zwaait het? Heeft de datum van zijn geboorte daar een rol in gespeeld? Het volksgeloof leert ons toch, dat een kind geboren op kerstdag meer gaven meekrijgt dan de anderen. In de volksmond ligt altijd voor een groot deel waarheid. Ernest bewijst het in elk geval.

Zijn kleuterjaren bracht hij door te Eine. Als kind en als knaap was hij een dromer. Hij is dat overigens nu nog. Hij behoorde tot de knappe leerlingen van de school, maar bekeek de mensen en de wereld met andere ogen dan zijn medeleerlingen. Hij tekende graag, de kerk, kastelen, een landschap. Maar hij trok mee met de broers en andere rakkers en makkers naar de vrije natuur. Ze kenden de vogels, hun nest en hun roep; ze kenden langs de grachten en beemden het gewas en gras, hetwelk de konijnen meest lustten. Ze merkten van ver de gewone of goede kervel en de wilde of dolle die vergif bevat.

Welk beroep kiest een jongen? Eerst dat van zijn vader. Hij wipte op de tafel en kon al aardig en vaardig als de beste vakman knoopsgaten knippen, toen de stad hem een tijdlang wegtrok. De broeders van Witje Sévies waren beenhou-

wers in Brussel en verdienden er schitterend hun brood. Zo valt het gemakkelijk te begrijpen, dat de jonge man eraan dacht bij hen te werken en te helpen. Hij leerde even het vak in Gent, maar begaf zich dra naar Brussel. Het valt dus niet te verwonderen, wanneer sommige critici hem als een slagersgast of als slager bestempelen. Ze hebben echter slechts voor een klein deel gelijk, want het vak van zijn vader en van zijn ooms lag hem niet.

3.

Zonder enige technische opleiding begon hij omstreeks 1930 te tekenen en te schilderen. Met zijn lichaam en zijn werk vertoefde de leergast te Brussel. Met zijn ziel en zijn hart bleef hij bij zijn volk van zijn geboortestreek. Elke dag ontdekte hij meer hoe de mensen uit Eine en omgeving anders waren dan die van de grootstad. De naamloze maatschappij waarin hij verwijlde, openbaarde hem de aard en de waarde van het volk uit het Oudenaardse.

Elke zondag haast verliet hij met fiets en penseel het hart van Brussel, trok naar de omgeving en schilderde landschappen en stillevens. De stad met de nauwe straten en hoge muren geleeek op een gevang waar de mensen erg benauwd zitten. De stad beklemde hem met haar beperkte ruimte en met het tekort aan gemeenschapszin. Hij schilderde een armzalig binnenkoertje, de kat op de stoel, vader in zijn zetel bij de schouw, de vertrouwde onderwerpen die hem rustig en gelukkig stemden. Hij verliet soms de winkel, bracht enkele luttele bezoeken aan tentoonstellingen en liep gemakkelijk binnen in verkoopzalen, waar vele gebruiksvoorwerpen aan de geboortestreek herinnerden. De etalages van antiquairs riepen de huiselijkheid van de kleermakerswoning in hem wakker. De drang naar het

Trommel en Fluitje

Oudenaardse en het pure, ongeschonden volksleven hielden hem in de ban. 's Avonds lag hij er met open ogen van te dromen. Waar verbleven de mannen die zo smakelijk konden vertellen van spoken en weerwolven, van de heks Lange Jeanne die men in een fles opsloot en in een gracht begroef, waar ze nooit rust vindt? Hoe zou de fiertel verlopen in Eine, de vrolijke ommeegang waarvoor zijn vader jaarlijks een ander narrenschip in elkaar knutselde en timmerde? Wiske, de ganzentemmer, zou weer met zijn dieren op een wagen pronken. De ruiters zouden op Sint-Pietersdag rond de kerk en rond de dorpskom draven. De kinderen liepen als liedjeszangers van huis tot huis, in de periode van kerstmis en nieuwjaar. De muzikanten trokken van café naar café. De trommelaar en de fluitjesman zouden hen begeleiden. De moeders gingen naar Kerzelare, bij O.-L.-Vrouw met de krokodil. In Eine joelde en krioelde het uitbundig lachen en plagen, het bestendig jokken en het wilde jolijt.

4.

Van vaders zijde kreeg Ernest het erfdeel van zijn jovialiteit en zijn rijke verbeelding. Van moeders zijde erfde hij de goedheid en de zin voor schoonheid. De natuur had hem met het zaad van een schilderstalent gemerkt. Al deze gaven dreven hem terug naar zijn geboortestreek, naar Eine, naar het vaderlijk huis.

Hij was ongeveer dertig tot veertig jaar oud, toen hij weer in Eine belandde. In het ouderlijk huis verzamelde hij oude meubels van bekenden en verwanten, herstelde oude gebruiksvoorwerpen. Hij speelde architect en aannemer, want hij ontwierp en bouwde een parel van een « klein kasteel » voor de familie. Hij hield van antiek, kocht en verkocht. Intussen ging het leven zijn gang gelijk voor vele andere mensen. Hij werd verliefd en verloofd en huwde op 28 november 1946 met juffrouw Martha De Preester uit Elsegem, de gemeente in de buurt waar zovele vertellers en vertelsters van volksverhalen woonden. Uit hun huwelijk sproten twee lieve meisjes, Mireille en Midil.

Sproeier

Ernest schilderde en tekende soms, niet meer gelijk in Brussel. Hierkwam de grappige geest van zijn vader en tegelijk zijn verbeelding los. Hij schilderde de kerktoren en een paar gevels daarrond, maar liet het hoofd van de pastoor daarboven verschijnen en liet een man met een sproeier door de lucht wandelen en een ruiter en een man met een horloge stonden boven op de nok. Hij hing de tekeningen hier en daar tussen de meubels. Als de kennissen en verwanten ervan hielden, gaf hij ze hun cadeau. Hij hechtte niet veel betekenis aan deze prestaties. Ze waren een soort vrijetijdsbesteding en amusement. Sommige lieden betitelden hem als « peetjes-schilder », omdat hij immer figuren en peetjes op papier krabbelde. Deze werken kregen almeteens een biezondere betekenis door het bezoek van een antiquair en van twee kunstschilders, en door een onverwachte en onbetrachte tentoonstelling te Gent.

5.

De handel in oudheden heeft altijd gebloeid. Sommige lieden wensen hun huis te versieren met ouderwetse meubelen, terwijl ze liegen, dat ze die van hun ouders of van hun verwanten hebben geërfd. En intussen dienen de antiquairs hun verwende klanten materiaal te verschaffen. De hr. Van Quickelberghe van Gent had vernomen, dat hij in Eine wellicht enkele waardevolle meubelen kon op de kop tikken en trok er heen in gezelschap van kunstschilder Gerard D'Havé. De antiquair keek naar oude pronkstukken, maar de artiest keek verbaasd en verwaasd naar de tekeningen die hier en daar in de woning hingen.

— Waar komen die vandaan? polste hij. Zijn ze niet getekend? Hij sprak met zijn maat over een type als James Ensor en Marc Chagall.

Na een poos bekende Ernest Van den Driessche, dat hij de tekeningen en schilderijen vervaardigd had. D'Havé keek nog meer verwonderd.

-- Gij hebt nooit les gevolgd, nergens? Dat werk, is dat lang geleden gemaakt?

— Bah ja, een tijdje geleden, antwoordt Ernest.

— Ja, ja, 't is raar, maar ik geloof niet, dat hij daar nu nog toe in staat is, wendde zich de Gentse artiest tot de handelaar in oudheden.

De stropdragers vertrokken, maar lieten onbewust een diep spoor na. Ernest was gekwetst en gekrenkt. Kunstschilder D'Havé die in Gent als een verfijnd kunstenaar, geïnspireerd door Duitse primitieven⁽²⁾ bekend staat, had onze vroegere slagsgast geraakt. Ernest zegde niets, maar 's nachts terwijl zijn vrouw sliep, stond hij op, sloop geruisloos naar de keuken en tekende en schilderde, blad na blad, kleur na kleur, schets na schets. Hij schrok zelf, dat het zo vlotte.

Veertien dagen nadien stond Van Quickelberghe terug aan de deur, niet om naar meubels te zien, maar met de vraag of Van den Driessche in Gent zou willen exposeren.

Exposeren? Daar kon geen spraak van zijn. Had dat werk waarde? Voor een expositie heeft men een reeks werken nodig. Dat klein aantal in het kleine huis volstond niet. Ernest Van den Driessche en zijn vrouw schudden het hoofd. Daar had nooit iemand aan gedacht of van gesproken. Dat kwam totaal onverwacht.

Dat zou in de galerij Elmar gebeuren. Daar had de familie Van den Driessche nooit van gehoord.

De fotograaf-kunstschilder Albert Noël van Ronse moeide er zich mede. Ernest zou exposeren. En aldus kwam een tentoonstelling tot stand, waar een artiest niet wist of vermoedde hoe men een affiche en een uitnodiging op- en samenstelt.

6.

In de galerij Elmar keken de bezoekers onthutst naar de werken aan de wand. Waar kwam deze artiest vandaan? Zijn naam was onbekend, maar het werk was zuiver en gaaf, wel ongewoon.

Voor het venster stond een zestigjarige man met een meisje aan de hand en staarde verrast naar binnen.

— Zoudt ge willen geloven, kind, dat het schoon is, echt schoon?

Ernest Van den Driessche zelf sprak de woorden tot zijn dochter. Met bonzend hart was hij naar Gent gereden. Zouden ze hem daar niet uitlachen? Plotseling zag hij zichzelf in een ander kader, niet in het licht van de keuken of van de woonkamer, maar aan een grijze muur van een zaal. En het was goed, echt goed. Voorzichtig trad hij binnen en luisterde. De mannen praatten, maar luisterden dan allen, als op een teken. Een man sprak met bevoegdheid en gezag en elkeen aanvaardde het terstond; hij belichtte enkele doeken.

— Wie is die mijnheer? vroeg Van den Driessche geboeid.

— Professor de Keyser!

Een professor sprak over zijn werk en met welk een geestdrift!

— Kijk, dat lijkt geen twijfel. Hier heeft Van den Driessche de weerwolf voorgesteld en uitgebeeld, een man die op zekere uren een vel moet aantrekken en dan weerwolf wordt.

— Ja, dat is zo, 't is juist.

Elkeen keek om. Als professor de Keyser sprak, was het waarheid. Men hoefde dat niet te beamen.

— Zijt u misschien mijnheer Van den Driessche?

Ernest knikte. Een professor treedt hem tegemoet, wenst hem geluk en de mannen en vrouwen rondom komen met allerlei vragen voor de dag.

Als hij met de trein naar huis rijdt, schijnt de zon anders. Het leven en de wereld hebben in een slag en op een dag een ander betekenis. Zijn werk heeft waarde. Is het echt? Twee dagen nadien brengt een krant de bevestiging.

7.

Ten uitzonderlijken titel willen we de bespreking in haar geheel aanhalen, vermits ze bij de eerste expositie zulk een klaar en waar beeld van de kunstenaar boetseert.

* ... een tentoonstelling die, al laat ze geen hooggestemde pretenties gelden, toch op zijn minst uitzonderlijk mag heten. Het is waar-

schijnlijk de eerste maal, dat in onze stad werken worden tentoongesteld en in een artistiek midden gepropageerd, van een volksmens die

in de ware zin een « 20-eeuwse primitief » mag genoemd worden.

Van den Driessche, de eenvoudige plattelandbewoner, « ontdekt » op 63-jarige leeftijd, heeft nooit het minste contact gehad met kunstkringen. Zijn enige artistieke bagage is een scherpziend oog, een ontvankelijke geest, en een middeleeuws geduld. Zijn onderwerpen vindt hij in volksgeloof en volksgebruiken, waardoor zijn werk in de eerste plaats een documentaire waarde krijgt. Maar op esthetisch gebied is het veel belangrijker na te gaan hoe die folkloristische dokumentatie vertolkt wordt.

In een lange reeks kleurtekeningen krijgt het gebeuren fantastische allures. De personages, sterk gevormd en bewogen, schijnen als in een wilde dans betrokken. Snel zijn wervelende lijnen en gebogen halen op het papier gebracht, zodat

een soort van gemoedelijke, volkse, ietwat zware versie ontstaat van de Ensoriaanse droombeelden.

Rustiger maar bezadigd en verfijnd komen de tafereeltjes in olieverf voor. De stoeten, kermissen of godsdienstige toneeltjes zijn met miniatuurachtige penseeltrekjes uitgebeeld. De figuren worden knusse, kinderlijke poppetjes, in naïef nutteloze houdingen verward. De rake waarneming, vermakelijke karakterisatie, houten vorm en zachtgebroken kleur maken deze stukjes bijna tijdloos: ze zouden evengoed honderd of tweehonderd jaar geleden door een dergelijke volkskunstenaar zijn gepenseeld geweest.

... deze tentoonstelling laat een indruk van frisse onbevangenheid, welkome afwisseling tegenover heel wat hoogdravend knoeiwerk dat we al te vaak voorgeschoteld krijgen. »

Zo schrijft A. V.(ogelaere) in het dagblad Vooruit van 25 januari 1958.

Het ongelooflijke en het onmogelijke had zich voorgedaan in de galerij Elmar. Op de duur van twee dagen waren alle werken verkocht. Dat betreft vast en zeker een unicum!

De naam Ernest Van den Driessche vindt voortaan een helle en felle weerklank, want een Nederlands en een Frans journalist hebben zijn faam verspreid.

Maar de man zonder technische bagage en zonder opleiding schildert voort, zonder te denken aan een evenwicht van vormen, aan harmonie en opbouwen van kleurakkoorden, aan de verhouding van voorgrond en achtergrond. Elk werk wordt een vuurwerk van kleuren, zonder dat kenners een verkeerd akkoord ontdekken. Zijn diepe kennis van het volksleven en zijn uitbundige verbeelding gaan hand in hand. Hij schildert kermissen en processies, muzikanten en renners. Hij is een groot kind en een dromer bij zijn inspiratie, want hij brengt een vrije, kinderlijke en dichtelijke interpretatie van een eigen wereld en van de wereld rond zich. Hij is alleen belust op eigen vreugde en denkt geen ogenblik aan een verkoop of een tentoonstelling.

In het begin van 1961 roept Gent hem terug, dan naar de Sint-Pietersabdij. Het kollege van burgemeester en schepenen, het centrum voor kunstambachten, namens de bond der Oostvlaamse volkskundigen en het museum voor volkskunde nodigen uit. Professor de Keyser treedt officieel als spreker op en huldigt hem als een **begenadigd** artiest, als de zuiverste en rijkste weergave van het volk in zijn **sagen en legenden**, in zijn labeur en ontspanning. Hij begroet Van den Driessche **als een van onze ware groten**, vergelijkt hem met Vincent van Gogh, James Ensor, Hieronymus Bosch, met Breughel en Henri Rousseau, de douanier. De universiteitsprofessor die volkskunde doceert, waardeert de wondere kunst van de schilder uit **Eine als volwaardig en uiterst oorspronkelijk**. Hij koopt terstond drie schilderijen aan voor het museum voor volkskunde, « **Sint-Elooi, patroon van Eine, zegent de kasteelheer de Landast en de ruiters** », « **De fiertel te Eine met de reuzenstoet** », « **Het schip in de fiertel te Eine** ». (3)

Café Napoleon

Ernest Van den Driessche heeft ware vrienden ontmoet, de volkskundigen die hem door dik en dun steunen en hem als een van de hunnen beschouwen.

8.

Hij komt weer thuis en schildert verder in zijn heiligdom, de keuken! Daar werkt hij bij voorkeur 's nachts, in de volstrekte rust en stilte. Soms verwijlt een vriend bij hem, maar dat stoort niet. Hij werkt zonder vooropgezet plan, zonder schets of voorstudie. Het schilderij groeit telkens, terwijl zijn fantasie vleugels krijgt. Dan kan hij zitten dromen, ook als zijn doek klaar is. Hij schildert immers alleen uit lust, uit een drang om iets moois te zien.

Elk doek is een nieuwe geboorte, raakt een gans nieuw onderwerp of beeldt een oud thema uit in een totaal ander kader met andere figuren en schikkingen. Tientallen en tientallen keren b.v. heeft hij een kerststal gekonterfeit. Sinds enkele jaren draagt hij de onweerstaanbare drang in zich om elke vierkante centimeter van het vlak te vullen, in een weergaloze rijkdom van kleuren. De ontelbare figuurtjes stellen geen personen uit zijn omgeving voor. Ze spruiten uit zijn penseel, hoofd na hoofd, rij na rij, hoek na hoek, doek na doek.

Ernest Van den Driessche blijft een aparte plaats innemen in de kunstwereld van ons land. Het is niet nodig hem te vergelijken, want hij is heel en al persoonlijk, onherleidbaar en onnavolgbaar. Hij is de meest frisse uiting van het tintelend volksleven in de jaarkrans van nieuwjaar tot kerstmis en in onze levenskring van de wieg tot het graf. Hij brengt ongebreideld de rijke boodschap van onze eigen aard in alle normen en vormen.

Wegens zijn uitzonderlijke waarde voor het zuiden van Oost-Vlaanderen beschouwen we het als wenselijk enkele van zijn werken in een eigen kader te belichten.

De inwoners van Eine verzekeren u met klem, dat hun processie de schoonste is van de streek. Vroeger gingen de « pensionairs » van het klooster mee. De lieden spanden hun beste krachten in om de straat te versieren. Thans is dat wel een tikje verflauwd, maar had vóór enkele jaren een chauffeur het aangedurfd door de versierde straten te rijden, de bewoners hadden hem direkt gelyocht, vertelt Ernest Van den Driessche.

Mireille, de dochter van de artiest, vormt het centraal punt voor de vader en zijn schilderij. Eerst schrijden twee koorknappen met vaandels; dan volgt Mireille met een mandje om er bloemen uit te nemen en te strooien. Twee ruiters met vlag openen officieel de processie. Een zuster loopt langs de kant om er orde in te houden. In het midden van de weg liggen bloemen, geen papieren, maar echte, geplukt in de tuin, langs haag en heg. Op de voorgrond merkt u « lis », dat de jongens uit de oude Schelde haalden voor deze gelegenheid. Vóór 14-18 begaven ze zich zelfs naar Zingem om mooi lis te vinden, laadden het op een kruiwagen en verkochten het in Eine tegen vijf cent de bundel. Het huis op de achtergrond, met de twee vensters en de open deur, is het huis van de schilder. Hij biedt ons het tafereel op het ogenblik dat zijn kind voor de ouderlijke woning komt.

Mireille in de Processie

De Liedjeszanger

Zijn de laatste liedjeszangers verdwenen? Helemaal niet. In de periode van kerstmis en Driekoningen trekken nog kinderen van deur tot deur, van de ene wijk in de gemeente naar de andere, om te zingen «Op enen driekoningenavond ... ». Ze draaien met een ster en verzamelen geld om snoep te kopen of de spaarpot te vullen. Ze trachten zich een beetje «koninklijk» te gedragen met een papieren kroon. Ze begeleiden zich soms met een rommelpot, een trompet, een blokfluit, een mondharmonika. Deze «sterremannen» kennen echter het M a r k t l i e d niet. Vroeger ontmoette men de liedjeszangers op het marktplein, tijdens de kermis, in de buurt van de kerk na de mis. De «Witte» heeft er nog gekend, een met een plakkaat waarop een liedje in taferelen was voorgesteld. Ook Ernest heeft er nog gekend.

Vroeger waren de liedjeszangers stichtelijke lui die godsdienstige liederen zongen en ook gewijde snuisterijen verkochten. Ze sloegen gauw hun vlerken uit en behandelden allerlei onderwerpen : de min van een oude heer voor een jonge herderin, de moorden, rampen en vreselijke gebeurtenissen, de edele zoon van Napoleon de Grote, de arme werkman, de meisjesverleiders, de «deserteurs en hun malheuren». Deze zangers zijn de verre, laatste inkarnatie van de middeleeuwse minnezangers. Zij vertolken in hun vele koepletten hetgeen in het volk sluimert : veroordeling van het kwaad en meelevens met degenen die lijden. De zanger besluit veelal met een zedeles om de mensen op het rechte pad te houden. Hoor eens wat van hen terecht komt die het goede pad verlaten.

Ernest Van den Driessche schildert zijn zanger op de roemrijke markt te Oudenaarde. Alles is voorhanden : het doek met de titel van het lied en een voorstelling, muzikanten met akkordeon en trompet, de vrouw die teksten verkoopt, de zanger met opengesperde ogen en wijde mond, en een dichte drom van luisteraars met de grimas op het gelaat of de kommentaar op de lippen.

De liedjeszanger was een volksvriend bij uitstek.

De Fiertel

Het woord « fiertel » heeft verschillende betekenissen in onze streek, in de eerste plaats : de relikwiekas of schrijn, daarnaast : de ommeegang waarin men de fiertel ronddraagt, maar daarna : een feestelijke stoet, b.v. de leutige of koddige fiertel van Eine. In de gewestspraak hoort u fieteles en fietel.

De fierteltraditie in het Oudenaardse sterft helemaal niet uit. In Welden heeft men in '66 een nieuwe fiertel uit de grond gestampt..

Hoe kwam de koddige fiertel hier tot stand? Daar is een muzikant bij betrokken en het zit zo in elkaar. Een lid van de muziekmaatschappij droomde ervan een klucht uit te halen. Waarom niet? De mensen krepere van te serieus te zijn. Hij sierde zijn hondenkar met bloemen, trok een gek kostuum aan en juu, met de kar en de hond en dat kostuum door de straten van de gemeente. Iedereen vond het plezierig. Het voorbeeld werkte aanstekelijk. Het jaar nadien kwamen navolgers en opvolgers en de optocht groeide van jaar tot jaar. Dat gebeurde omtrent honderd, ja, honderd jaar geleden. Wat bracht de stoet? Versierde wagens, een reus en een reuzin en een kind, mannen te voet en op kruiwagens en op primitieve fietsen; iedereen liep en riep, sprong en zong, draaide en zwaaide, dat horen en zien verging. Eine had er een feest bij gekregen. Geleidelijk kreeg de stoet min of meer een vast uitzicht : hoornblazers te voet of te paard; de reus en reuzin met hun kind; de witte beer met zijn leider; de harmonie naar de naam van de patrones St.-Cecilia; een tamboer-major met fluit en trommelaars, wagens en groepen uit elke wijk, personen afzonderlijk of in troep die gebeurtenissen uit het betrokken jaar vrolijk voorstelden of hekelden. Vroeger weerklonken jaarlijks nieuwe fiertelliederen. Een stroof ervan luidde :

Vrienden, wij zijn gans verblijd nu met de kermistijd.

Wij hebben weer ons best gedaan en de fiertel blijft bestaan.

*Z*e hebben reeds een doodskist in de fiertel gedragen, omdat Eine zijn onafhankelijkheid verloor en door Groot-Oudenaarde opgeslorpt werd, maar laten we hopen en met de muzikanten blazen : de fiertel blijft bestaan!

De Brooduitdeling

In de kerk te Eine bevindt zich aan de rechterzijde een oude grafsteen, waarop de tekst een eigenaardig gebruik aanhaalt: Franciscus - Antonius Amelot (1760-1840) ... heeft gegeven aen den armen van Eyne 900 francs met last en voor zyne ziel en voor zyne moeder een altyddurende Jaergetyde, en aen der armen van Heurne 3.000 francs met last van aldaer voor zyne ziel en degeéne van zynen broeder Jan - Baptist Louis Amelot jaerelyks te doen gebeuren voor elkeene gezongene misse met uytheeling van eenen zak roggebrood op den dag van iedere misse.

De steen vermeldt de uitdeling van roggebrood. Op de buiten heeft men vrij lang enkel en alleen roggebrood gegeten. Het eten van wit brood gold als een teken van feest, van rijkdom en van snoepzucht. Wit brood was in hoofdzaak voor zieken bestemd.

De uitdeling van brood op de dag van de begrafenis of op het jaargetijde herinnert aan de lijkkoeken. Gegoede burgers lieten brood uitreiken aan de behoeftigen van de gemeente. In 1515 beschikte de heer van Laarne, Nicolaas van der Moere, dat acht dagen na zijn overlijden de pastoor een plechtige uitvaart zou zingen en dat daarna een uitdeling van 1.200 lijkbroden aan al zijn horigen en andere ingezetenen van de parochie zou plaats vinden. Vaak bepaalde het testament, dat het graan voor dat brood ter plaatse moest gewonnen zijn en benuttigd worden. Tijdens de oorlog '14-18 bleef op de meeste plaatsen de brooduitdeling achterwege wegens een gebrek aan graan. Na de oorlog groeide bestendig de sociale verbetering, zodat de behoeftigen en schamele armen stilaan verdwenen en het gebruik niet meer herleefde.

Ernest Van den Driessche herinnert zich heel goed de brooduitdeling in zijn geboortedorp. De familie van een vooraanstaande overledene bezorgde gewoonlijk een reeks broden in het Godshuis. De nonnetjes of de mannen van het «armbestuur» namen plaats achter een tafel waarop de broden lagen en sjofele grijsaards en arme dutsen schoven aan, ook kinderen wilden wel graag een brood, alhoewel hun ouders helemaal niet behoeftig waren, maar ze vonden er genoeg in ook eens iets te krijgen van de wonderde stapel.

De Steenbakkers

Wenst de architect prachtige en kleurrijke stenen voor uw nieuw huis? Dan zal hij Scheldesteen vragen. Die stamt uit de streek van Eine, Ename, Eke en omgeving. Ernest Van den Driessche heeft er de steenbakkers dikwijls aan het werk gezien en er bestaat kans hen nog elke dag te bekijken. Hun arbeid is vast en zeker geen sinecuur.

Het doek toont u de verschillende fazen. Op de achtergrond slaat een man zijn houweel in de hoogte; hij is bezig met modder, moor of more te maken, de grondstof van de steen; andere mannen voeren de modder naar de bank of plank; zij zijn de morevoerders. De maker vat post bij zijn tafel en heeft voor zich een houten vorm, waar hij eerst een weinig zand in strooit en er dan modder in pletst en kletst, zodat die onmiddellijk stevig vastzit; daarna schraapt hij het teveel aan aarde weg, keert zijn vorm om en daar liggen twee stevige stenen op een plankje, dat daar wacht op de afdrager; gewoonlijk zijn er twee afdragers, knapen die pas uit de school wegblijven en flink moeten lopen, een staat bij de tafel, een ander bevindt zich helemaal op de voorgrond en schikt de stenen naast elkaar, waar ze drogen in openlucht. De twee jongens kruisen gewoonlijk elkaar. Wanneer de stenen veelal twee dagen in openlucht gelegen hebben, voert men ze naar de « gamme », het afdak waaronder de stenen verder drogen en dat met stro gedekt is. De stenen blijven er tot ze hard en sterk zijn en dan verhuizen ze weer naar de oven. Dat is beulenwerk, een oven zetten. De man die de lagen schikt en telkens hoger staat, is de zetter. Hij verricht de zwaarste en gevaarlijkste taak, want hij staat er de ganse dag het gas van het vuur op te snuiven; daar is telkens een laag stenen en een laag kolen, een laag stenen en een laag kolen, en voortdurend hoger en hoger. Een kleine oven bevat 200.000 stenen, andere tellen er 400.000 of 600.000; uitzonderlijk gaat men tot 1.000.000. Goede zettters plaatsen vijf tot zes lagen per dag. Een oven telt vijftig tot zeventig lagen. Een oven bakken en een oven stoken is een hele kunst.

Het schilderij toont op en top de geleidingen van het steenbakken met een vrolijke noot.

De Geitenkeuring

De dieren treden talrijk op in onze sprookjes. Wij kennen de beer die vist met zijn staart, de raaf die de kaas uit de bek laat vallen, de haas die het niet kan halen in de wedloop tegen de schildpad, de vogels die een koning kiezen en waar de kleinste wint, de wolf en de ongehoorzaamheid van de zeven jonge geitjes enzovoorts.

De dieren zijn niet alleen geliefd in de verhalen, maar ook in het hart van onze eenvoudige dorpsmensen. Leveren geit en schaap niet de beste melk voor oud en jong? Vraag het even aan de lieden, bij wie u een schaap of geit op de weide bemerkt. Ze zullen u glorieus de bewijzen leveren aan de hand van de personen in de omgeving.

In Eine bestaat de maatschappij « De Scheldegeit Eine » sinds 1902, maar ze is pas officieel erkend in 1906, zodat we wel eens schitterende feesten mogen verwachten, misschien wel een geitenstoet, waarom niet? Ter gelegenheid van de septemberkermis richt de bond « De Scheldegeit » een geitenkeuring in, een prijskamp. Op andere plaatsen krijgt u een jaarmarkt voor de paarden en voor het vee, in Eine is dat speciaal voor de geiten, ook in Sint-Martens-Latem, maar dat is ver genoeg verwijderd; ze moeten hier voor geen concurrentie vrezen. Voor de geitenkeuring komen vele kijkers, enkele kenners en meest kurieuze neuzen, « kurieuzegeards » zeggen ze in de streek die gebaren dat ze er verstand van hebben. Daar komen prijzen voor het hertenras, serie volgroeide melkgeiten en witte bokken, en voor het gewoon ras de serie van volgroeide melkgeiten, jonge bokken en jonge geiten. Andere prijzen liggen te wachten voor de verstkomende, voor de schoonst versierde geit en voor de best aangepaste kledij van een begeleider. U ziet, dat het zo maar niet van een leien dakje loopt. Daar past muziek bij; daarom loopt een trompetter in een dakgoot. De vlag met de geit erop wappert aan het hoogste venster en intussen defileren ze, oud en jong met hun versierde beest, en waarom zou de pastoor ook met zijn dier niet pronken? De voorzitter van de bond staat klaar met de bloemen en in de hoek wacht de burgemeester, met de sjerp rond zijn buik. Zoudt u zulk een feest niet willen bijwonen?

De Pompiers

Vuur en water kunnen vreselijke rampen veroorzaken. De uitdrukking «'t brandt» geeft onmiddellijk aanleiding tot een paniekstemming. In de loop van de geschiedenis heeft men de bestrijding van de brand als een gemeenschapsplicht beschouwd. Griekse teksten bewijzen, dat het verboden was in of nabij sommige tempels vuur aan te leggen of te branden. Circa het jaar 900 gebood koning Alfred de Grote, dat de bewoners van Oxford bij het luiden van de avondklok hun haardvuren moesten afdekken. Elkeen kent de beruchte brand van Rome onder Nero in 64 na Kristus. Men weet niet welke bestrijdingsmiddelen er zouden ter beschikking geweest zijn. De eerste toepassing of uitstorting van water op het vuur in de vorm van een aaneengesloten stroom zou dateren van de tweede eeuw voor Kristus. Bij de fameuze brand van Londen in 1666 verkeerde de wetenschap van de brandblussing nog in een zeer elementair stadium.

Brandweer is de benaming van de organisaties die officieel of door een partikulier initiatief ingesteld worden.

Ook Eine heeft een brandweer. Waarom niet? Elke gemeente die zich respecteert dient over een deugdelijk korps van blussers te beschikken. Maar onze brandweerlieden blussen niet alleen de brand in huizen en schuren, maar ook in hun eigen lichaam. Wanneer u in Eine aanlandt, treft u op menig uithangbord de naam «Cnudde». Cnudde is een brouwer, een biermarchand, hoort men soms in Eine. Wanneer een brouwer aan het hoofd van de pompiers staat, hoort er natuurlijk bier bij na de oefening. En kan men een oefening beter besluiten dan met een schitterende stoet? Vooraan de trompetter, gewichtig en ernstig die water uit zijn instrument blaast; daarna de vaandrig met een vlag die een roem van meer dan honderd jaar draagt: 1860 Moudige Pompirs; dan de mannen in uniform met decoraties op de borst, een met een primitieve spuit van een dokter(?) in de hand en dan de kommandant die het water uit zijn ogen naar zijn manschappen spuit; vooraan vervoer van «akvo», het woord voor water in het Esperanto, en van een ton «bier Cnudde». Op de achtergrond Kafé bij Kokske, Arsenal en een kapel, en in de hoek mijnheer pastoor.

Slaat de humor geen brug tussen komische en dooernstige zaken?

Jezus aan de Boerentafel

Beseffen we voldoende de waarde van de smeekbede : « Geef ons heden ons dagelijks brood » en herinneren wij ons de belofte : « Waar er twee of meer in mijn naam zullen bidden, zal ik in hun midden zijn? ».

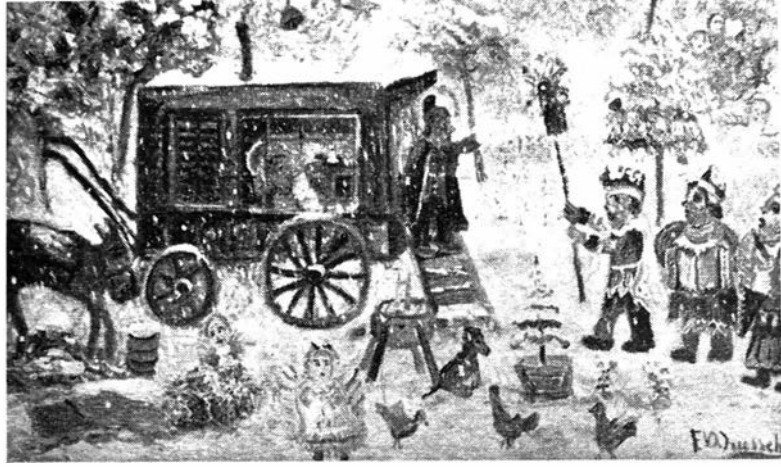
De artiest Ernest Van den Driessche heeft daarom niet aan deze twee citaten gedacht, maar hij heeft ze weergaloos weergegeven. We kunnen even fel de discipelen van Emmaüs laten optreden, die met de Meester aten en pas zijn aanwezigheid opmerkten, toen hij verdwenen was.

De schilder kent de Vlaamse keuken door en door, in de schikking en de samenstelling, in de atmosfeer van vroomheid, in de spanning om de kindercare, in de eerbied voor het brood, in de gebondenheid rond de tafel. Een rekonstruktie in een museum kan natuurgetrouw wezen, maar loopt gevaar zielloos te blijven. Hier treft en trekt ons de atmosfeer van wijding, van vrome eerbied en van ingetogenheid.

Een kind tekent grote mensen dubbel groot tegenover het kleine of het gewone van hun omgeving. Wordt het hoofd van Jezus niet eveneens ongewoon groot in de visie van de artiest? Het hoofd stemt inzake afmetingen heel en al overeen met de ganse wand op de achtergrond. En boven de handen van God stralen de zwaarden van pijn en wee samen naar het hart. En boven het hoofd hangt de oude lichter met de brandende kaarsen. De fantasie van de kunstenaar heeft de lichtkroon en de doornenkroon in één beeld gevat. In het grootse van de aanwezigheid ligt de scherpte en de zwaarte van de pijn in de vlamme zwaarden op de borst en in de brandende kaarsen van de kroon. De hele Vlaamse keuken treed raak naar voren : het kruisbeeld boven de deur, het O.-L.-Vrouwebeeld in een nis, het kind in de kakstoel, naast de staf van een hoeve : boer en boerin, meid en knechten.

Het beeld is grandioos en aangrijpend tegelijk.

Waar de Ster bleef stille staan

Felix Timmermans is in binnen- en buitenland bekend met zijn kerstspel. Pietje Vogel, de palingvisser, Suskewiet, de herder, en Schrobberbeek, de bedelaar, beleven in de eenvoudigste dorpszalen en in de voornaamste teaters herhaaldelijk de hoogste bijval. Het spel omvat als een drieluik drie Kermissen : een in een staminee van Pollien Pap in 't Zeemeerminneke bij de drinkende en tierende boeren. Onze drie hoofdpersonen weten niet hoe ze aan geld kunnen geraken en denken eraan rond te gaan met een ster en Drie Koningen te spelen. Tijdens hun tocht gebeurt het wonder in de foorwagen met de Heilige Familie. Sindsdien is Pietje Vogel heel stil geworden; zijn twee makkers bespotten hem. Ze ontmoeten tijdens hun tocht de duivel, aan wie Pietje Vogel zijn ziel verkoopt. De wonderbare tussenkomst van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën zal hem redden.

Het doek stelt onze drie helden bij de foorwagen voor. De drie zwervers beslaan maar een derde van het geheel, want het tafereel is zoals het spel van Timmermans door en door volks en Vlaams. De foorwagen met Sint-Jozef op de trap aan de deur, de kippen op de voorgrond, de hond op post, de oude waskuip om de doeken van het wichtje te wassen, de ezel in de hoek, maar daarrond dan langs alle kanten leven en zweven de engeltjes van de heilige kerstnacht. Ze zitten in de bomen, hangen in de lucht, staan vooraan en het kinderlijke spitst zich toe in de kerstboom voor de trede van de foorwagen.

Alleen de eerste koning gaat Sint-Jozef tegemoet; de twee andere staan verbouwereerd.

Een mens is een raar schepsel, maar Cyriel Geppers was in elk geval een heel aparte uitgave. Hij was boer en metser tegelijk, of beter hij was een boerke. Met kermis Mullem leverde een kozijn, een veekoopman, hem een magere vaars, soms twee of drie en op het einde van het jaar kreeg de kozijn een vette, zware koe weer, soms twee of drie. Een boerderij had Cyriel feitelijk niet. Hij « lei » vetbeesten en bij zijn huis bezat hij een plek patatten en een partij koren, zodat hij niemand in de ogen moest zien om iets te krijgen.

Cyriel werkte voor twee, maar een keer per jaar werd hij een andere mens. Eenenvijftig weken lang was hij gierig, echt gierig. Hij zou een cent in twee gebeten hebben. Hij gaf alleen stoelgeld in de kerk, omdat het moest, maar een andere cent gaf hij nooit uit.

Op een bepaald moment kwam dan zijn noveen. Hij voelde dat aankomen. Hij werd dan voor negen dagen een ander figuur. Dan moest hij drinken, bier, jenever, al wat hij krijgen kon. Zijn zuster had dat iedere keer in de gaten en wilde hem kost wat kost beletten en belemmeren van het beest uit te hangen. Ze stak zijn kleren weg. Ze sloot hem op in het schuurke nevens zijn huis, maar dat was allemaal boter aan de galg. Cyriel moest weg en ging weg, al was hij verplicht de muren omhoog te kruipen daarvoor, maar hij deed het. Hij dronk en dronk en leefde op de poef. De herbergiers wisten, dat hij er warmpjes in zat en dat ze hun geld zouden krijgen.

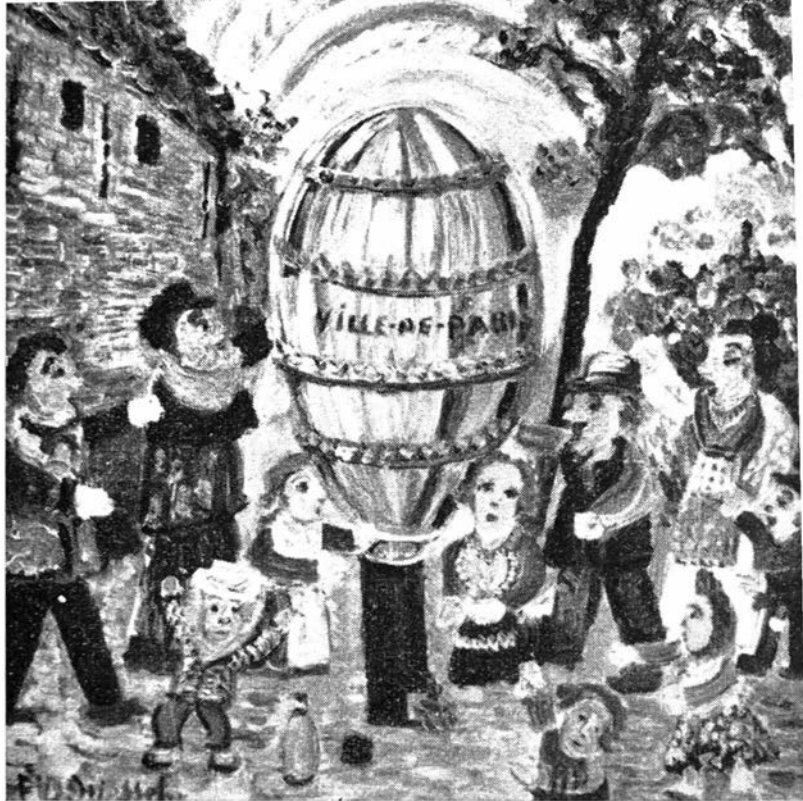
Op deze wijze ontleedt u zelf het tafereel : Cyriel in zijn hemd op de zevende dag van zijn dolen en zuipen, met een pot in de hand geklemd; zijn zuster met de stok in de vuist drijft hem naar huis en rondom gaan en staan spottende en jokkende kijkers. Beseffen we de waarde van een tafereel? Daar zit een hele beroerde historie in en rond het jaarlijkse hoogtepunt in een plots gebroken eentonig bestaan. Beleefde Cyriel niet op zijn eentje een vorm van ontspanning of uitspatting, hetgeen de mensen in een soort van massapsychose zoeken ter gelegenheid van carnaval?

De Man met de Noveen

De Ballon van Vader

Vader Van den Driessche was niet alleen een leuke man, die moppen aan de lopende band kon vertellen en fijne grappen kon uithalen. Van tijd tot tijd was hij ook een soort ingenieur. Dat heeft hij bewezen toen hij een luchtballon vervaardigde en liet opstijgen.

— Een luchtballon stijgt omdat hij lichter is dan lucht, vertelde hij. Daar is een verschil tussen het soortelijk gewicht in de lucht en de lichtere gas in de buik van de ballon.

De mensen verstonden het niet heel en al, maar ze knikten. Vader Van den Driessche zou een ballon bouwen in zijn hof. De burens wisten het. De mensen in Eine hoorden daarvan. En ze voorspelden :

— We zulle nog toeren beleven mee Witje Sévies! Hij bouwt een luchtschip. Het wordt een halve Zeppelin!

Terwijl de lieden snaterden en taterden, bouwde Witje Sévies lustig en rustig voort. Of liever hij plakte voort. Allemaal lapjes aan elkaar, van een soort vloeipapier waarin de stof geleverd werd. Zijn ballon kreeg de naam : « Ville de Paris ». De eerste ballons stamden uit Frankrijk. De gebroeders Montgolfier hadden dat in 1783 klaargespeeld en in Duitsland had graaf Zeppelin in 1900 een toer uitgehaald met zijn luchtschip, maar daar bestond weinig belangstelling voor. Witje Sévies bewees, dat het allemaal zo moeilijk en zo ingewikkeld niet was : een ballon aaneenplakken, een zekere hoeveelheid gas er laten in stijgen langs een buis, waar vanonder een petroleumvuur in brandt en klaar is Kees!

Het kan niet anders of dergelijk feit blijft broeien en gloeien in de geest van onze artiest Ernest, die de ballon in zijn geest nog ziet groeien en stijgen. De voorstelling is zo eenvoudig als het kan : het centraal punt is de « Ville de Paris » met vier banden omspannen, vader en twee assistenten slaan de laatste hand aan 't meesterwerk; moeder helpt, een buurvrouw slaat de handen in elkaar: wat staat er ons nog allemaal te wachten? En de kinderen gieren het uit van de pret en juichen bij voorbaat. Het betreft een toneel om niet de komiek, maar om de uitvinder Witje Sévies te vereeuwigen!

De Kruisiging

Tegenover de wondere geboorte op vijftwintig december staat de gruwelijke dood op Goede Vrijdag : de geboorte van een God in een stal, de dood van dezelfde God op een kruis.

In het kader van de Goede Week speelt de atmosfeer van Goede Vrijdag de sombere rol. De doornenkroon, de houding van de goede en de kwade moordenaar, de plotse duisternis om drie uur in de namiddag, de nagels aan het kruis, al deze bijzonderheden vinden een weerspiegeling in bepaalde gebruiken en legenden.

Het roodborstje zette zich op de doornenkroon van Jezus om met zijn snavel de doornen uit te plukken; een druppel bloed viel op de borst van het diertje, dat sindsdien dergelijk spoor behouden heeft. In de wereld van de planten bewijzen de namen van passiebloem, kruisdoorn, bloeddruppel, hagedoorn, espeboom, treurwilg, enz. hun gebondenheid aan deze dag.

Vroeger staakten de smeden hun werk op die dag. In Jeruzalem trof men geen enkele smid die bereid was de nodige nagels te vervaardigen of te leveren om Jezus aan het kruis te hechten. Een wever hielp de dienaars van 't gerecht door enkele nagels uit zijn getouw te trekken en ze aan de beulen te bezorgen. Sindsdien zouden de wevers de ongelukkigste werklieden gebleven zijn.

De artiest toont de Godmens in zijn dood en in de schittering van de verrijzenis op de achtergrond : een bom van licht dat in een waaier de centrale figuur omvat. De goede moordenaar stijgt reeds uit boven de dwarsbalken van het kruis, de boze is reeds aan 't zakken. En zoals immer telt men tallozen, die het gebeuren mede beleven, in angst en medelijden, zoals de heilige vrouwen en de Romeinse gezagdragers, de kinderen en mannen en vrouwen vooraan, de man met de gebalde vuist bij de boze moordenaar. Het mysterie van de dood van de Godmens op goede Vrijdag grijpt de hele wereld aan.

De Kerstkribbe en de drie Koningen

De Kerstnacht is een wondere nacht.

Op talrijke plaatsen hoort men het luiden van vervloekte en verzwolgen klokken. Bejaarde lieden vertellen van een hellewagen of een bloedkaros dat om middernacht door de lucht raast. Op een paar plaatsen herkent men de brandende wagen van een landman; die geloofde aan duivel noch aan hel, voelde geen ziertje eerbied voor de feestdagen en zelfs op de heilige kerstdag ging hij hout halen met zijn wagen. Daarom is hij voor eeuwig gestraft en ieder jaar verschijnt zijn brandende wagen.

Te Brugge verhaalde men, dat de leeuwen van de Leeuwenbrug zich omkeren, zodra de klokken twaalf uur slaan op de Halletoren en te Gent verandert het water van de Lieve voor enkele sekonden in wijn.

Het oprichten van een kerstboom is nog niet zo oud; tot vóór enkele jaren trof men die in hoofdzaak aan in de woonkamer; thans praat hij op de markten van de steden en gemeenten en in de uitstalramen.

De geboorte van de Zaligmaker is het feest bij uitmuntendheid. De priesters mogen drie missen celebreren. Kunstenaars hebben de geboorte op allerlei wijzen voorgesteld: het kind op een tafeltje in doeken gewikkeld, in de buurt een os en een ezel. Maria op een rustbed en het kind op een altaartje tussen de twee dieren. Een stal in de puinen van Davids paleis, gebouwd uit balken, planken en riet, en het kind in een krib, naakt op wat stro. Soms verdwijnt het simpele en intieme en treedt Maria op, om haar Kind aan de herders te tonen.

Hier krijgen we een enig tafereel: het Kind in een primitief kribbetje, in een Vlaamse boerenkeuken. Sint-Jozef en O.-L.-Vrouw trekken de wacht op, twee kinderen dicht daarbij en daarrond een hele gamma van belangstellenden: twee koningen, de derde staat bij de deur, buren en een herder met zijn schapen, de ezel bij zijn drink- en eetbak, een man bij de tafel met een duif op zijn hoofddekseel en een duif op het tafelblad. Leven we de heilige geboorte niet mee in ons eigen milieu, met de zuivere Vlaamse vroomheid, waar alles de « eigen aard en haard » weerspiegelt?

Zote Monday te Ronse

De « fiertele » te Ronse kan op twee punten wijzen, op een feestelijke stoet, zoals te Eine, maar ook op een ommegang waar men de relieken van Sint-Hermes rond de stad draagt. De Ronsenaars hebben het zodanig aan boord gelegd, dat elke vergissing uitgesloten is; ze hebben hun feestelijke stoet vastgelegd als « de zote monday » op de maandag na Drie Koningen. De feesten beginnen feitelijk veel vroeger, want op het einde van de maand november of in het begin van december heeft het galabal plaats met muzikanten en vedetten van allerlei kaliber, een galabal met speciale betekenis, want de aanwezigen kiezen de koning en de koningin van de Bommels.

Op de zote monday valt er in de loop van de namiddag weinig te bespeuren, maar daar hangt elektriciteit in de lucht. Als het niet meer licht en nog geen donker is, komen langs alle kanten narren uit de grond gekropen en vanaf het begin beleeft men een hooggespannen stemming; de stoet brengt dan een grenzeloze uitbundigheid. De reus Staf, de wever, en zijn vrouw Manse, de spinster zijn natuurlijk van de partij met hun dochter Angeleki. Dan is er een vuurwerk van hilariteit, een zingen en dringen en wringen, een dansen en drummen dat horen en zien vergaat. Duivels, zotten, allerlei gekke groepen talurellekers, leipogevers, scharbele-roepers, caramalekopers, vezecatorissen, open en trekken heen en weer, honderden en honderden, duizenden en duizenden. Kan iemand tienduizenden tellen of schatten? Op de markt staat de troon en na veel lawaai en zingen verschijnt de Bommelsfamilie daar, de koning en koningin, de prins en prinses, de kamerheer en de courtisanes en een hele santenboetiek van een hofhouding. De fanfares en harmonies spetteren los; het wordt een vuurwerk van woorden en van beelden op de markt rond de fraaie obelisk die met dubbelhoofdige arend gekroond is.

Zote monday is éinig in het land.

Tentoonstellingen

Gent — Galerij Elmar, januari 1958

Gent — Sint-Pietersabdij, 14 april - 7 mei 1961

Oudenaarde — Liedtskasteel, 19 oogst - 6 sept. 1962

Gent — Museum voor Volkskunde, 25 okt. - 29 nov. 1964

Assenede — Galerij Margaretha de Boevé, 21 febr. - 14 maart 1965

Parijs — Galerie M. Bénézit, 13 mei - 5 juni 1965

Brussel — Nationaal Teater, 28 okt. - 28 nov. 1965

Brussel — Galerij Paul Vanderborght, 12 - 23 febr. 1966

Gent — Galerij A. Vyncke-van Eyck, 3 - 15 april 1966

Oudenaarde — Zwartzusterhuis, 28 aug. - 18 sept. 1966

Tsjechoslowakije — Triënnale van de naïeve kunst, Batislava, 26 aug. - 2 okt. 1966.

Werken in bezit van...

Werken van Ernest Van den Driessche zijn overal verspreid. We vermelden : Aalst, Dr. P. Vantilborgh; Antwerpen, Vantomme Ernest; Assenede, Margaretha de Boevé; Brussel, baron de Sadeleer; Deinze, Dr. De Moor, juffrouw Saverys; Erondegem, Dr. H. van der Linden; Gent, De Groote Guy, Joost Maurits, Dr. I. De Busschere, Museum voor Volkskunde; Geraardsbergen, Van Wanzele José, De Smet Gilbert; Izegem, Dr. Hendrik Verhamme; Knokke, Nellens G. J., de Fouceat; Nieuwpoort, Paul Snoek; Oudenaarde, J. Tulleken-Van de Velde. Gezusters Van den Driessche, Van de Voorde 4rth.; Parijs, Anatole Jakovsky; Ronse, Dr. J. H. en mevr. de Cannière, Dr. Roger Goetgeluck, Albert Noël, mevr. Syr. Willems, Etienne Courtin, René Cambier; Roeselare, adv. Lambert; Rome, E.P. Geenens, Mgr. de Bruyne; Rotterdam, van der Loo Joop; Sion (Zwitserland), Guy Peruchoud; Sint-Martens-Latem, Dr. J. Lateur; Waarschoot, Dr. H. De Prest; Waregem, arch. Le Cluze; Van Welden André; Wilrijk, P. Seynaeve; Zelzate, apot. O. Hollebosch, R. Vanden Heede; Zottegem, Renaat van der Linden, Dr. M. van Steenberge; Zulte, Martens Pierre en Maurits.

Nota's

- (1) TIÈRE, Nestor de : toneelschrijver (Eine 1856 - Brussel 1920), sukseauteur uit de jaren 1890, wou de toneeltaal van zijn voorgangers dichtter bij de gesproken taal brengen.
- (2) SEVEREN, Gontran van : Peintres et sculpteurs gantois d'aujourd'hui. Gent, 1953 4º.
- (3) KEYSER, P. de : Folkloristika in Gentse tentoonstellingen. Oostvlaamsche Zanten, Gent. XXXVIe jg. (1961) 136-138.

De Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen, Gent, gaf de drukplaat op blz. 25 in bruikleen.

In de volgende bijdragen vindt men bescheiden nota's over het leven, het werk en de tentoonstellingen van Ernest Van den Driessche :

A. V.(oglaere) : Kunst te Gent. Ernest Van den Driessche, in Vooruit, Gent 25 jan. 1958.

A.(chiel) C.(avens) in La Flandre Libérale, Gent 20 jan. 1958 : Le plus étonné de tous, c'est assurément l'exposant Ernest Van den Driessche qui n 'avait jamais vu ses œuvres encadrées et n'avait jamais soupçonné qu'elles seraient quelque jour exposées... les sujets en sont empruntés aux manifestations populaires de liesse locale : cortèges, foires, légendes, folies carnavalesques; l'auteur y dispense une imagination volontiers grotesque... des détails font songer curieusement à Ensor et à Chagall.

V. O. : Figuren van bij ons. Folkloreschilder E. V. d. D. in Het Volk, Gent 4 juni 1960 — Hij vertelt zoals een Ernest Claes het doet, maar dan met kleurenstift of verfborstel.

T. : V. d. Dr. in de St.-Pietersabdij te Gent, in Weckblad der Vlaamse Ardennen, Oudenaarde 23 april 1961 — De bescheidenheid van de artiest zelf is de schuld, dat dit werk de grenzen van ons land nog niet heeft overschreden (hetgeen intussen wel is geschied, nota R. v. d. L.). Dit werk is in staat om Parijs op zijn hoofd te zetten.

Vandevelde. M. J. : Ernest Van den Driessche. Folkloreschilder uit Zuid-Vlaanderen. Oost-Vlaanderen, tweem. tijdschr. van de Federatie voor Toerisme. XVIIIe jg. (1959) blz. 138-139.

Hulde aan Ern. Van den Driessche. Het Volk, De Gentenaar, Gent, 15 april 1961.

Roman, P. : Hanengevecht. Schilderij van Ernest Van den Driessche, Oostvl. Zanten, Gent, XXXVIIe jg. (1962) 212.

Tulleken-Van de Velde : Ernest Van den Driessche. Gestencilde tekst bij de tentoonstelling te Oudenaarde in augustus 1962.

Vanhee, R. : Schilderwerken. Kunsttentoonstelling te Oudenaarde. De Gentenaar, Het Volk, Gent, 20 aug. 1962.

Vanhee, R. : Folkloristische avond. Hulde E. V. d. D. in Nieuwsblad, Brussel 9 sept. '64,

Linden, R. van der : Elsegem. Lange Jeanne. Een spookhistorie. Schilderij van Ernest Van den Driessche. Oostvl. Zanten, Gent, XXXIXe jg. (1964) 204.

Broeckhove, M. en Linden, R. van der : Expositie van Ernest van den Driessche. Kleurdia's. Ibidem 225-226.

Snoek, Paul & Jakovsky, Anatole. Voorwoord bij de expositie Ernest Van den Driessche te Parijs in 1965 in de galerij M. Bénézit.

Jakovsky, Anatole; Germoz Alain; Snoek Paul schreven een inleiding voor « Belgische naïeve schilders », expositie nationaal teater, Brussel, 1965.

Clement, Rik : E. V. d. Dr. in Het Volk. Gent 8 nov. '65 : Van den Driessche is méér dan een schilderend folklorist, hij is een van de markantste. eerlijkste figuren van de naïeve strekking.

W. D. : Folkloristen baanden zijn weg naar de kunstgalerijen. Ernest Van den Driessche schildert naïeve wereld, in De Standaard, Brussel 4 maart '65.

Snoek, Paul : Hij leidt ons rond in een bijna vergeten wereld, een wereld waarin nog weinigen verblijven, een wereld van elke dag, met kermissen, bedevaarten en legenden met heiligen en duivels, met kinderen en mensen die spelen als kinderen in een onaangetaste wereld.. Bij de inleiding van de expositie in galerij Margaretha de Boevé op 20 febr. 1965.

Weekend, weekblad Parijs 22 mei 1965 : Ses toiles sont bourrées de symboles... Il a peint Paris qu'il n'avait jamais vu jusqu'à la semaine dernière et d'innombrables Nativités. Dans sa « Jeanne au bûcher » l'évêque Cauchon surgit sur un toit et il y a de l'eau au premier plan « parce que la Seine passe à Rouen ».

J. W. : Van den Driessche bij de Oostvlaamse Volkskundigen, in De Gentenaar 26 okt. '64.

P. C. : Ernest Van den Driessche in Le Soir, Brussel, 19 febr. 1966 — La candeur donne à ses compositions un touchant accent de probité.

Clement, Rik : E. V. d. Dr. in Het Volk 11 april 1966 — Zijn kunst is door géén richting beïnvloed. Hij schildert alsof vóór hem nooit iemand een penseel in handen zou hebben genomen. Er gaat van het werk een optimisme uit, een levensvreugde die tot een andere, vroegere tijd schijnt te behoren.

Germoz, Alain : Les naïfs. Spécial, hebdomadaire d'information, Brussel, 28 okt. 1965.

Bruggen, Nic van : De Naïven. De naïeve schilderkunst in Vlaanderen. Wij, weekblad v. d. Volksunie Brussel, 25 dec. 65 en 8 jan. 66. (ruime dokumentatie).

Verbruggen, Jo : E. V. d. Dr. in Het Laatste Nieuws 11 april 1966 — Zijn wereld is een wereld van kleur, waarin altijd ergens feest wordt gevierd, waar steeds ergens een processie plaats heeft met kleurige vlaggen, toekijkende mensen en zingende kinderen ..

V. d. B. : Ernest Van den Driessche in De Gazet van Antwerpen 19 april 1966.

Gegevens over de naïeve kunst in binnen- en buitenland. Talrijke werken handelen over Henri Rousseau. Wilhelm Uhde publiceerde het eerste in 1911.

H. Perruchot : Le Douanier Rousseau, Parijs, Editions Universitaires. 1957.

Catalogue des Maîtres Populaires de la Réalité. Paris, Zürich, New York, 1938.

Masters of Popular Painting. Museum of Modern Art, New York, 1938.

Sidney Janis : Les Autodidactes. New York, The Dial Press, 1940.

Sidney Janis : They taught themselves. New York, The Dial Press, 1942.

Sidney Janis : Primitive painters in America (1750-1950), Dodd Mead & Co.

Les primitifs yougoslaves, catalogue de l'exposition à Dubrovnik, 1957, voorwoord van Mica Basicovic.

Naivni Umetnici yougoslavije. Kataloog van de expositie te Belgrado, 1957, voorwoord van Mica Basicovic.

Jakovsky, Anatole : Ces peintres de la semaine des sept dimanches, inleiding voor de kataloog « La peinture naïve du douanier Rousseau à nos jours », Editions de la connaissance s.a. Brussel, 1958, 1-14.

Langui, Em. : 10 Ans d'art moderne. Inleiding bij de kataloog « Exposition universelle et internationale de Bruxelles 1958 » (zonder paginering). Hoofdstuk Les Naïfs. Brussel, 1958.

Jardin des Arts, maandblad te Parijs, besteedt nummer 79 juni 1961 gans aan de naïeve kunst.

Jakovsky, Anatole : Le Douanier et les contrebandiers, 2-32

Soupault, Philippe : Henri Rousseau, 32-40

Choay, Françoise : Theophilos, 40-42

Le Corbusier : Theophilos, 42-44

Perrin, J. H. : Les peintres naïfs américains des XVIIIe et XIXe siècles. 44-50

Janis Sidney : Les peintres naïfs américains contemporains, 50-56

Guéguen, Pierre : L'art naïf et les enfants, 56-61.

R. V. G.(indertael) : Naïfs ou Primitifs? Deux grandes expositions consacrées à « une certaine peinture » difficile à définir mais très reconnaissable. Les Beaux-Arts à Paris. Pages hebdomadaires d'informations artistique. N° 1064 22 oct. 1964.

Gauthier, Maximilien : Une sorte de miracle.

Guth, Paul : Le naïf chez les naïfs. Nouvelles Littéraires, Parijs, XXXIIe jg. 15 oct. 1964.

Germoz, A. : Peintres naïfs belges.

Snoeck, Paul : Belgische naïeve schilders. Kunst en Kunstambacht, Arto, Stalingradlaan 27. Brussel. 1966, 33-38 en 39-45.

Lijst van de illustraties

- pag. 16 Van Gogh in de hemel
Olie op doek. Verz. Paul Snoek, Nieuwpoort.
- pag. 17 Sinterklaas te paard op de Paalwegel te Eine
Olie op hout. Verz. Albert Noël, Ronse.
- pag. 18 Blinde Toni
Olie op doek. Verz. Dr. en mevr. de Cannière, Ronse.
- pag. 19 Trommel en fluitje
Tekening. Verz. Renaat van der Linden, Zottegem.
- pag. 20 Sproeier in de lucht
Olie op doek. Private verz. Parijs.
- pag. 24 Café Napoleon
Olie op doek. Verz. De Buck, Gent.
- pag. 25 Mireille in de processie
Olie op koper. Verz. van de kunstenaar.
- pag. 26 De liedjeszanger
Pastel. Verz. Dr. en mevr. de Cannière, Ronse.
- pag. 27 De fiertel
Olie op doek. Verz. Dr. en mevr. de Cannière, Ronse.
- pag. 28 De brooduitdeling.
Olie op doek. Verz. Gezusters Van den Driessche, Oudenaarde.
- pag. 29 De steenbakkers
Olie op doek. Verz. Etienne Courtin, Ronse.
- pag. 30 De geitenkeuring
Olie op doek. Verz. Dr. en mevr. de Cannière, Ronse.
- pag. 31 De pompiers
Tekening. Verz. Albert Noël, Ronse.
- pag. 32 Jezus aan de boerentafel
Olie op doek. Verz. Dr. en mevr. de Cannière, Ronse.
- pag. 33 Waar de ster bleef stille staan
Olie op doek. Verz. Dr. en mevr. de Cannière, Ronse.
- pag. 34 De man met de noveen
Olie op hout. Gezusters Van den Driessche, Oudenaarde.
- pag. 35 De ballon van vader
Olie op hout. Verz. Gezusters Van den Driessche. Oudenaarde.
- pag. 36 De kruisiging
Olie op doek. Verz. van de kunstenaar, Ern. Van den Driessche, Eine.
- pag. 37 De kerstribbe en de drie koningen
Olie op doek. Verz. Dr. en mevr. de Cannière, Ronse.
- pag. 38 Zote mondag te Ronse
Olie op doek. Verz. Dr. en mevr. de Cannière, Ronse.
- pag. 39 Winterpret
Olie op doek. Verz. Dr. en mevr. de Cannière, Ronse.

Annotations en français :

Van den Driessche un Ensor naïf, mais il est plus populaire d'une gaieté foncière, multiplie les petites figures qui s'ébrouent jusque dans le ciel et dans la bordure du cadre avec une truculence de formes et de couleurs délicieuse. Charmet, Raymond in Paris Arts 6 juni 1965.

Paul Snoek — présentation à la Galerie Bénézit, Paris 1965.

La galerie Bénézit présente donc, après quelques autres, hollandais, italiens, polonais, français, etc., ce peintre authentique de grande valeur, que dis-je, de classe vraiment internationale. Ceci est à souligner. ne serait-ce que du fait qu'ils sont fort rares les peintres flamands pour qui, les portes de Paris s'ouvrent aussi généreusement et dont la renommée dépasse, par conséquent, les limites de leurs petites provinces.

Ernest Van den Driessche ne peint que depuis quelques années. Il peint avant tout la vie flamande, et cela comme peu de ses compatriotes ne l'ont fait avant lui. Il peint des kermesses, des courses cyclistes, la Sainte Vierge et toutes sortes de jeux bon enfant que pratiquent parfois les adultes ayant dépassé l'âge de l'enfant. Il peint aussi des légendes, si ce n'est la vie dominicale de son village flamand, resté intact, loin du bruit et des modes cosmopolites des grandes cités belges.

Ernest Van den Driessche, les flamands sont fiers de vous.

Anatole Jakovsky, ibidem :

En vérité, c'est un Ensor à l'état brut. Sa chair et son essence.

En effet, on trouve chez lui la même truculence du langage, la même fantaisie échevelée, frottée par endroits d'un brin, d'un rien de folie, le même choix de sujets, tout jusqu'à ses tons où le miel de la peau se marie à la nacre des nuages, les nuages aux coquillages, le vert pâle des oyats au vert sombre des houblons, puis ce soleil rouge et bas, que ce soit au-dessus des plaines grasses ou de la mer grise et rageuse, qui semble fredonner la chanson de Jacques Brel : « Le plat pays qui est le mien... ».

La peinture de demain n'arrive jamais dans les ornières tracées à l'avance. Généralement, elle vient d'ailleurs, de là où on l'attend le moins. Pourquoi pas, alors, du côté des naïfs? D'abord, parce qu'elle est le meilleur antidote à la peinture purement cérébrale qui la précède. Ensuite, parce qu'elle sourd des profondeurs de la vie, tout comme la peinture de Van den Driessche.

Aussi, une insurrection qui dure un an, deux ans, trois ans, ce n'est déjà plus un coup d'état avorté, mais une sorte de légalité de demain.

En attendant, comme vous le voyez, on dresse tant bien que mal des barricades des expositions individuelles, on se bagarre dans la presse, et les balles perdues de nos préfaces continueront à siffler ça et là jusqu'au jour, pas si lointain que cela, n'en déplaise à certains, où l'on s'apercevra, sans doute avec stupeur, que Van den Driessche est non seulement un bon peintre naïf — flamand par excellence — mais un peintre tout court, un peintre à part entière.

KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN.

Vereniging zonder winstoogmerk

De Bond ondersteunt het Museum voor Volkskunde, geeft sedert 1926 Oostvlaamsche Zanten uit, afzonderlijke Bijdragen en sedert 1957 Mededelingen van de Dienst voor Volkskundige Opzoekingen.

Samen met de Museumkommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en manifestaties in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Kommissie voor Kulturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks «Enquêtes» over volkskundige verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Volkskunde berusten in de zetel, Kraanlei 41, Gent.

Een lid van de Bond werkt mede aan de verrijking van het Museum door de studie van de volkskunde in 't algemeen en van het Oostvlaams Volksleven in het biezonder, ten eigen bate en in dienst van de volksopvoeding. Museum, tentoonstellingen, poppenspel en feesten zijn gratis toegankelijk op vertoon van de lidkaart.

Bestuur van de Bond : Ere-voorzitter : F. Van Es. Voorzitter : Lic. R. van der Linden. Ondervoorzitter : J. Pieters. Sekretaris : M. Broeckhove. Penningmeester : R. Depoorter. Archivaris : M. Van Wesemael. Bibliotekaris : Dr. R. Haeseryn. Leden : Lic. H. Arens, Lic. M. Daem, G. Hebbelijnc, Lic. L. Hoste, Dr. Nowé, Fr. Van Bost, R. Vankenhove, G. Van Peteghem, G. Weze.

Dienst voor Volkskundige Opzoekingen : M. Broeckhove, Lic. M. Daem, J. Pieters, Lic. R. van der Linden, F. Van Es en M. Van Wesemael.

Feestkomitee : onder voorzitterschap van de H. R. Vankenhove, bestaat uit het bestuur van de Bond, met toevoeging van de heren Robert Van Belle en André Verbeke.

HET MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE.

Het Museum voor Volkskunde, gesticht door de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen in 1927, in het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat 14, is in 1962 overgebracht naar het Kinderen Alijns-hospitaal, Kraanlei 41, Gent.

De stad Gent heeft het Museum voor Volkskunde overgenomen, bij besluit van 27 september 1931 en plaatste het onder het toezicht van een kommissie met vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en de Bond.

Deze kommissie bestaat uit : Voorzitter : R. Vankenhove. Sekretaris : M. Broeckhove. Penningmeester : G. Hebbelijnc. Leden zijn de bestuursleden van de Bond en de afgevaardigden van de Stad. Konservator : Lic. L. Hoste.

Doel van de kommissie : Verzamelen, inventariseren en uitstallen van alle stoffelijke getuigen van het vroegere en huidige volksleven. De voorwerpen, dokumenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken, de ambachten met de werktuigen, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgeloof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

Aankoopkommissie : M. Broeckhove, Lic. L. Hoste, Lic. R. van der Linden, R. Vankenhove, M. Van Wesemael.

De museumkommissie houdt zich zeer aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en dokumenten. Ze koopt ook voorwerpen en laat die afhalen aan huis. Verzoek te schrijven aan de konservator : L. Hoste, Rooigemlaan 46, Gent. Tel. 26.28.74, of de sekretaris der kommissie : M. Broeckhove, Oscar de Gruyterstr. 36, Gent. Men kan zich ook rechtstreeks naar het Museum wenden : Kraanlei 41, Gent. Tel. 23.13.36.